

บทที่ 2

วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาเรื่องการใช้สารสนเทศเพื่อการศึกษา ค้นคว้า และการทำวิทยานิพนธ์ของ นักศึกษาระดับปริญญาโท คณะสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล ผู้วิจัยได้ ทำการศึกษาเอกสาร ตำรา งานวิจัยและวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาในครั้งนี้ สามารถ นำเสนอได้ 7 ประเด็นดังนี้

1. ความหมายของสารสนเทศ
2. ความสำคัญของสารสนเทศ
3. การใช้สารสนเทศ
4. แหล่งสารสนเทศ
5. การเข้าถึงสารสนเทศ
6. ประเภทของสารสนเทศ
7. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. ความหมายของสารสนเทศ

“สารสนเทศ” (Information) มีความหมายหรือคำจำกัดความคล้ายคลึงกับคำว่า “สารนิเทศ” โดยสารนิเทศหมายถึง ความรู้ทั่วไปหลายๆ ด้านที่ถูกรวบรวม จัดหมวดหมู่ วิเคราะห์ และทำการประมวลผลแล้ว สามารถนำผลนั้นไปใช้ประโยชน์ได้ ส่วนสารสนเทศมี นักวิชาการหลายท่านให้ความหมายไว้ดังนี้

เจเลียว พันธุ์สีดา และคณะ (2538 :10) ได้ให้ความหมายของสารสนเทศว่า “สารสนเทศ” บัญญัติมาจากคำว่า “Information” ในภาษาอังกฤษ หมายถึง ความรู้ ความคิด ความรู้สึก จินตนาการ ประสบการณ์ เรื่องราว ข้อมูล ข่าวสารนานาประการที่ได้มีการจัดการตาม หลักวิชาการ และบันทึกขึ้นเป็นศาสตร์ทั้งในรูปธรรมและนามธรรมเพื่อใช้ประโยชน์ในการพัฒนา บุคคลและสังคม

มาลี ล้ำสกุล (2545 : 6) ให้ความหมายสารสนเทศว่า หมายถึง ความรู้ ข้อเท็จจริง ข้อมูลที่ ผู้ส่งสารสื่อสารถึงผู้รับ เป็นสารในรูปตัวเลข ตัวอักษร เสียง และภาพต่าง ๆ รวมถึงอีกนัยหนึ่งสารสนเทศหมายถึง วัตถุที่บันทึกข้อมูล เนื้อหาสาระที่มีรูปแบบต่าง ๆ ตั้งแต่เอกสาร หนังสือวารสาร เทปเสียง วิดีทัศน์ แผ่นดิสก์ แฟ้มข้อมูล เป็นต้น ความหมายโดยรวมสารสนเทศคือ ทรัพยากรสารสนเทศ (Information Resource) ประเภทใดประเภทหนึ่งหรือหลายประเภทหรือเฉพาะสาขาวิชา เฉพาะด้าน ถูกจัดเก็บไว้ในแหล่งใดแหล่งหนึ่ง เรียกว่า มวลทรัพยากรสารสนเทศ (Information Collection) ความหมายของสารสนเทศยังรวมถึงกระบวนการที่ทำให้ได้รับข้อมูลหรือสารสนเทศที่ต้องการ อาจโดยการค้นหา แสวงหา รวบรวมข้อมูลประเภทใดจากแหล่งใด ๆ ซึ่งหมายถึงกระบวนการถ่ายโอนสารสนเทศด้วยเช่นกัน

สมพร พุทธาพิทักษ์ผล (2546: 5) ได้ให้ความหมายของสารสนเทศในประเด็นของความสัมพันธ์ระหว่างข้อมูล สารสนเทศ และความรู้ไว้ว่า “สารสนเทศเป็นการนำข้อมูลซึ่งเป็นข้อเท็จจริง อาจอยู่ในรูปของตัวเลข ตัวอักษร ภาพ หรือเสียงมาประมวลอันเป็นกระบวนการในการเพิ่มคุณค่าให้กับข้อมูลนั้น ๆ ทำให้สามารถนำข้อมูลไปใช้ประโยชน์ได้ในขณะที่ความรู้เป็นความเข้าใจหรือความคิดในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง ซึ่งบุคคลได้สังเคราะห์หรือทำความเข้าใจจากสารสนเทศ”

สมพร พุทธาพิทักษ์ผล (2546: 15) ได้อธิบายความหมายสารสนเทศไว้ 3 ประการ ได้แก่

1. สารสนเทศในฐานะกระบวนการ เป็นการทำกิจของการบอกให้รู้ หรือแจ้งให้ทราบและการสื่อสารหรือให้ความรู้ ข่าวสารหรือข้อเท็จจริง
2. สารสนเทศในฐานะความรู้ เป็นเรื่องเฉพาะบุคคลในการทำ ความเข้าใจ เชื่อหรือมีความคิดเห็นอย่างใดอย่างหนึ่งเมื่อได้รับการบอกให้รู้ แจ้งให้ทราบหรือรับสารสนเทศ ขณะเดียวกันสารสนเทศในฐานะความรู้ยังอาจช่วยลดความไม่แน่นอนหรือไม่แน่ใจ หรือในทางกลับกันอาจทำให้บุคคลผู้หนึ่งยังไม่แน่ใจมากขึ้นหลังจากได้รับหรือรู้สารสนเทศ ดังนั้นสารสนเทศในฐานะความรู้จึงเป็นนามธรรมหรือจับต้องไม่ได้ (Intangible) และอาจเปลี่ยนแปลงไปตามเวลาหรือประสบการณ์
3. สารสนเทศในฐานะสิ่งของเป็นสิ่งที่จับต้องได้หรือมีลักษณะทางกายภาพ (Physical Characteristic) ครอบคลุมสารสนเทศที่บันทึกไว้เป็นหลักฐานในสื่อจัดเก็บต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นกระดาษ วัสดุย่อยส่วน สื่อโสตทัศน์ หรืออิเล็กทรอนิกส์หรือดิจิทัล ซึ่งจัดเก็บในสื่อจัดเก็บของ

ระบบคอมพิวเตอร์ สารสนเทศในฐานะสิ่งของนี้จะเป็นที่คุ้นเคยและแพร่หลายที่สุดในองค์การและสถาบันบริการสารสนเทศต่าง ๆ

American Library Association (1983: 117) ได้ให้ความหมายของสารสนเทศว่า หมายถึง ความคิด ข้อเท็จจริง และงานที่เกิดจากความคิด ซึ่งได้มีการสื่อสาร บันทึก จัดพิมพ์ เผยแพร่ และ/หรือแจกจ่ายออกไปอย่างเป็นทางการ และไม่เป็นทางการ ในสื่อรูปแบบใด ๆ ก็ได้

กอสลิง และฮ็อบกู๊ด (Gosling and Hopgood 1999: 7) กล่าวว่าสารสนเทศ หมายถึง ความรู้ที่ได้มาจากข้อมูลที่สามารถใช้ประโยชน์ได้ โดยผ่านการวิเคราะห์ สังเคราะห์ และประเมินแล้ว ซึ่งสารสนเทศอาจจะอยู่ในรูปของข้อมูล ภาพ ตัวอักษร เอกสาร และเสียงก็ได้ซึ่งสอดคล้องกับ บัวซซา (Bouazza 1989:145) ให้ความหมายของสารสนเทศว่า หมายถึง สิ่งซึ่งมีระบบ มีขั้นตอนการปฏิบัติ ดังนั้น สารสนเทศจึงเป็นสิ่งที่ผ่านการจัดการ ตามหลักวิชาการอย่างเป็นระบบระเบียบ เพื่อประโยชน์ในการใช้ และเพื่อให้มีการดำเนินงานได้ การเปลี่ยนแปลงของสารสนเทศ ในการใช้ประโยชน์ รวมทั้งการจัดการจากภายนอก หรือเหตุการณ์ภายนอก เช่น การถ่ายทอดสารสนเทศ ขบวนการ การใช้ประโยชน์และการโอนย้าย

จากทัศนะของนักวิชาการหลาย ๆ ท่าน ผู้วิจัยได้สรุปความหมายของสารสนเทศที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาในครั้งนี้ หมายถึงผลสรุปที่ได้จากการค้นหาสารสนเทศ โดยการเข้าถึงสารสนเทศด้วยเครื่องมือช่วยค้นหาที่หลากหลายเพื่อได้มาซึ่งสารสนเทศอันเป็นข้อเท็จจริง ข่าวสารในด้านต่าง ๆ จากแหล่งความรู้ที่มีหลากหลายทั้งประเภทสถาบัน แหล่งออนไลน์ และแหล่งบุคคลแล้วนำมาวิเคราะห์ เพื่อให้ได้สารสนเทศไปใช้ประโยชน์ได้ตามวัตถุประสงค์ของการใช้สารสนเทศแต่ละวัตถุประสงค์ ให้เกิดความรู้ ความเข้าใจต่อการศึกษา ค้นคว้าในศาสตร์นั้น ๆ ได้อย่างถ่องแท้ และกว้างขวางขึ้น

2. ความสำคัญของสารสนเทศ

ความสำคัญของสารสนเทศที่เข้ามามีบทบาทอย่างยิ่งต่อการพัฒนาการดำเนินชีวิตของมนุษย์ในหลาย ๆ ด้าน เช่น การดำเนินชีวิตประจำวัน การประกอบอาชีพ ตลอดจนการศึกษาทั้งในระดับครอบครัว สังคมในด้านต่าง ๆ นันทา วิทาวุฒิศักดิ์ (2536: 7-11) ได้ให้ความสำคัญดังนี้

2.1 บทบาทด้านพัฒนาวิทยาการ ปัจจุบันวิทยาการและเทคโนโลยีต่าง ๆ ได้เอื้อประโยชน์ซึ่งกันและกันกล่าวคือ วิทยาการก้าวหน้าทำให้พัฒนาการของเทคโนโลยีเป็นไปอย่างรวดเร็ว มีศักยภาพในการปฏิบัติงานสูง อีกทั้งมีความสามารถในการจัดเก็บ รวบรวมประมวลผลข้อมูล ข่าวสาร วิทยาการต่าง ๆ จึงเกิดขึ้นอย่างมากมาย รวดเร็ว ทำให้ได้สารสนเทศที่มีคุณค่าแล้วย้อนกลับมาพัฒนาวิชาการ ความรู้ และเทคโนโลยีต่าง ๆ ให้เจริญก้าวหน้ายิ่งขึ้น

2.2 บทบาทด้านการพัฒนาประเทศ สารสนเทศเป็นองค์ประกอบหรือเป็นเครื่องมือที่สำคัญอย่างยิ่งในการพัฒนาประเทศทุก ๆ ด้านกล่าวคือ ถ้าประชาชนในชาติรู้จักเลือกใช้สารสนเทศที่มีคุณค่ามาปรับปรุงหรือพัฒนาวิธีการทำงาน การดำเนินงานให้มีประสิทธิภาพสูงสุดซึ่งจะทำให้สามารถพัฒนาตนเองให้มีคุณภาพชีวิตที่ดี มีส่วนช่วยพัฒนาประเทศในทางอ้อม สารสนเทศมีการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา จึงมีความจำเป็นต้องติดตามอยู่เสมอเพื่อให้ได้ข้อมูลสารสนเทศที่มีคุณค่ามาเป็นปัจจัยหนึ่งในการพัฒนาตนเอง พัฒนางานให้บรรลุวัตถุประสงค์ส่วนตนก่อให้เกิดความเจริญต่อสังคมและประเทศชาติ

2.3 บทบาทด้านการพาณิชย์ ความเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วของสังคม เศรษฐกิจ และเทคโนโลยีในปัจจุบัน ทำให้ความรู้และข้อมูลมีมากขึ้น การแข่งขันทางด้านเศรษฐกิจจะรุนแรง การแสวงหาความรู้และข้อมูลต่าง ๆ เพื่อนำมาศึกษา วิเคราะห์ วิจัยอยู่เสมออันเป็นสิ่งจำเป็นยิ่ง โดยเฉพาะบุคคลใดมีข้อมูลที่ถูกต้องการ ทันท่วงทีกว่าย่อมได้เปรียบในการพาณิชย์ และสามารถควบคุมกลไกของเศรษฐกิจได้เป็นอย่างดี

2.4 บทบาทด้านการศึกษา มนุษย์ทุกยุคทุกสมัยต่างแสวงหาความรู้ เพื่อนำมาใช้ประโยชน์ในการพัฒนาการดำรงชีวิต การทำงานและการอยู่ร่วมกันจากอดีตจนถึงปัจจุบันทุกสังคมล้วนตระหนักถึงความสำคัญของการศึกษาและการแสวงหาความรู้ดังกล่าว จึงมีการจัดตั้งสถาบัน การศึกษาระดับต่าง ๆ พร้อมทั้งจัดตั้งห้องสมุด ศูนย์สารสนเทศ ฯลฯ ในสถาบันการศึกษาองค์กรต่าง ๆ ในชุมชนเพื่อให้เป็นแหล่งจัดเก็บ รวบรวม จัดระบบและให้บริการสารสนเทศที่มีคุณค่าต่อการศึกษา การปฏิบัติงานและเอื้อประโยชน์ในการศึกษาตลอดชีวิต ซึ่งถือได้ว่าเป็นแหล่งแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิต

2.5 บทบาทด้านการเมืองการปกครอง ปัจจุบันสารสนเทศแพร่กระจายไปอย่างรวดเร็ว กว้างขวาง ทั้งถึง หลากหลายทั้งรูปแบบและเนื้อหา ทำให้ประชาชนของแต่ละประเทศมีโอกาสรับรู้ข่าวสารเข้าใจในระบบการเมืองการปกครองมากยิ่งขึ้น

2.6 บทบาทด้านอุตสาหกรรม ประเทศที่มีความเจริญก้าวหน้ามั่นคงทางเศรษฐกิจ มักจะมีพื้นฐานมาจากความก้าวหน้าทางด้านอุตสาหกรรม ทุกประเทศต่างก็พยายามสร้างความเจริญด้วยการพัฒนาอุตสาหกรรม วิทยาการเทคโนโลยีการผลิตสารสนเทศทางวิทยาการและเทคโนโลยีมีความสำคัญอย่างยิ่งในการพัฒนาอุตสาหกรรม ซึ่งทำให้ผู้ประกอบการต่างแสวงหาสารสนเทศที่เกี่ยวข้องทั้งด้านวิทยาการและเทคโนโลยีการผลิต เพื่อรวบรวมสารสนเทศมาใช้ประโยชน์ในการพัฒนาอุตสาหกรรมและประเทศได้อย่างเต็มที่ เช่น มีการจัดตั้งศูนย์เทคโนโลยีอิเล็กทรอนิกส์และคอมพิวเตอร์แห่งชาติ (NECTEC) ให้บริการด้านสารสนเทศเพื่อการวิจัย สำหรับวิจัยต้นแบบเพื่อให้ประชาชนที่สนใจนำไปผลิตเป็นผลิตภัณฑ์ต่อไป

เจสสิว พันธุ์สีดา และคณะ (2538:10-11) ได้ให้ความสำคัญของสารสนเทศด้านการเรียนการสอนไว้ว่า ผู้สอนใช้สารสนเทศในการเตรียมการสอน และยังสามารถบอกได้ว่าข้อมูลใดจะค้นได้จากทรัพยากรห้องสมุดประเภทใดบ้าง ตลอดจนแนะนำรายละเอียดอื่น ๆ ให้แก่ผู้เรียนในการศึกษาหาความรู้เพิ่มเติมด้วยตนเองให้กว้างขวางและลึกซึ้งยิ่งขึ้นจากการสอนของครูอาจารย์ ในชั้นเรียน นิสิต นักศึกษาที่ขยันขันแข็งสามารถเตรียมการเรียนไปในขณะที่ครูอาจารย์เตรียมการสอน เป็นการสร้างพื้นฐานในการเรียนในชั่วโมงนั้น ๆ แก่ตนเอง ค้นหาสารสนเทศก่อนและหลังการเรียนรวมทั้งการได้รับความรู้จากผู้สอนในชั่วโมงเรียนจะช่วยให้การเรียนการสอนของสถานศึกษานั้นสัมฤทธิ์ผลตามความมุ่งหมาย

สรุปความสำคัญของสารสนเทศ ประกอบด้วยประเด็นสำคัญต่อไปนี้

1. สารสนเทศมีความสำคัญต่อวงการศึกษาและวิจัย ผู้สอนสามารถใช้สารสนเทศเพื่อเตรียมการสอน เพิ่มพูนความรู้ในสาขาวิชาให้กว้างขวางและลึกซึ้งยิ่งขึ้น
2. สารสนเทศมีความสำคัญต่อการประกอบอาชีพ ซึ่งผู้ประกอบการอาชีพต่าง ๆ สามารถนำสารสนเทศที่ได้รับมาประยุกต์ใช้เพื่อพัฒนาอาชีพ
3. สารสนเทศมีความสำคัญต่อวงการธุรกิจ เนื่องจากสารสนเทศเป็นปัจจัยสำคัญต่อความสำเร็จในการดำเนินงานประจำวันของโลกธุรกิจ ช่วยในการตัดสินใจ คาดการณ์ในอนาคต
4. สารสนเทศมีความสำคัญต่อรัฐบาล เนื่องจากความต้องการสารสนเทศที่ทันสมัยมาประกอบการวินิจฉัย สั่งการ และวางแผนงานเพื่อพัฒนาประเทศ
5. สารสนเทศมีความสำคัญต่อบุคคลทั่วไป ซึ่งนำมาใช้เพื่อศึกษาเรื่องราวต่างๆ ที่สนใจ และเพื่อความบันเทิง

3. การใช้สารสนเทศ

การใช้สารสนเทศเป็นพฤติกรรมที่แสดงออกถึงการแสวงหาสารสนเทศตามกิจกรรมที่บุคคลกระทำ ในการแสวงหาสารสนเทศอย่างมีจุดมุ่งหมาย เพื่อสนองความต้องการของผู้แสวงหา โดยเฉพาะการแสวงหาสารสนเทศในขณะที่มีการศึกษา ค้นคว้า ของผู้ใช้ในกลุ่มวิชาชีพที่แตกต่างกัน การใช้สารสนเทศย่อมแตกต่างกันไปตามบริบทและสภาพการณ์แวดล้อมในการค้นและเลือกใช้สารสนเทศของผู้ใช้กลุ่มต่าง ๆ ดังมีผู้ให้แนวคิดเกี่ยวกับการใช้สารสนเทศไว้ดังนี้

3.1 บริบทและสภาวะแวดล้อมการใช้สารสนเทศ

เทลเลอร์ (Taylor 1991: 217-251) ได้ให้แนวคิดเกี่ยวกับการใช้สารสนเทศ เกี่ยวข้องกับ (1) วิธีการเชิงเทคโนโลยี ซึ่งประกอบด้วยขนาด รูปแบบ หน้าที่ ลักษณะพลวัตและรวมถึงเนื้อหาของระบบสารสนเทศ (2) วิธีการที่เน้นระบบสารบัญ ซึ่งมีความสำคัญเกี่ยวกับการจำแนกเรื่องและการจัดระเบียบความรู้และสารสนเทศ (3) การศึกษาเกี่ยวกับผู้ใช้และการใช้สารสนเทศรวมถึงศึกษาบริบทการเลือกใช้ข้อมูลที่มีประโยชน์ของผู้ใช้ ณ ช่วงเวลาหนึ่ง ๆ ซึ่งหมายความว่าในการเลือกใช้ข้อมูล นอกจากผู้ใช้จะเลือกเนื้อหาสาระแล้วยังมีสภาพการณ์แวดล้อมอื่น ๆ ประกอบด้วยโดยเฉพาะ สภาวะแวดล้อมในการใช้สารสนเทศ (Information Use Environment – IUE) ซึ่งองค์ประกอบของสภาพการณ์แวดล้อมในการใช้สารสนเทศประกอบด้วย (ก) ผลกระทบต่อการสื่อสารและการใช้ข่าวสารข้อมูลทั้งที่รับเข้า ส่งออก และใช้ภายในองค์กรหนึ่ง ๆ และ (ข) กำหนดหลักเกณฑ์เพื่อวัดคุณค่าของข่าวสารข้อมูล ดังนั้นการใช้สารสนเทศมีประเด็นสำคัญดังนี้

3.1.1 อาชีพและความสนใจ หมายถึง กลุ่มผู้ใช้ที่จำกัดเฉพาะผู้ใช้สารสนเทศที่เชี่ยวชาญ รู้ปัญหา รู้ว่าจะหาสารสนเทศที่มีประโยชน์ได้จากที่ใด และรู้วิธีการแก้ปัญหา กลุ่มผู้ใช้ดังกล่าวได้แก่ กลุ่มผู้ใช้แต่ละอาชีพที่มีความแตกต่างกัน เช่น กลุ่มผู้จัดการ กลุ่มนักวิชาการ กลุ่มนักวิทยาศาสตร์ กลุ่มครู อาจารย์ กลุ่มวิศวกร กลุ่มเกษตรกร และกลุ่มแพทย์ เป็นต้น ดังนั้นการจำแนกกลุ่มผู้ใช้นี้เพื่อนำไปสู่การออกแบบระบบ ซึ่งเทลเลอร์เชื่อว่าการจำแนกกลุ่มวิชาชีพจะทำให้ทราบปัญหาและการสร้างวิธีแก้ปัญหาของกลุ่มวิชาชีพต่าง ๆ จะมีความแตกต่างกัน การเข้าใจตัวผู้ใช้ มองเห็นปัญหาและกระบวนการหาทางแก้ไขปัญหาจะเป็นสิ่งที่ใช้ในการกำหนดกระบวนการสารสนเทศได้

3.1.2 **การใช้สารสนเทศ** เป็นการนำคลังข้อมูลประเภทต่าง ๆ เช่น ห้องสมุด ระบบบริหารสารสนเทศ ที่ปรึกษา ศูนย์วิเคราะห์ เป็นการศึกษาในมุมมองของผู้ใช้ที่มีการเปลี่ยนแปลงในลักษณะทางเลือกมาแทนแบบดั้งเดิมได้แก่

3.2 การวางโครงสร้างข้อมูลของการใช้สารสนเทศ

เทลเลอร์ (Taylor 1991: 221) กำหนดให้การวางโครงสร้างข้อมูลของการใช้สารสนเทศ (Information Use Environments) ประกอบด้วย 4 ประเด็น (1) ลักษณะของคน (2) โครงสร้างและลักษณะของคน (3) บริบทแวดล้อม และ (4) ลักษณะของการแก้ปัญหา ดังรายละเอียดต่อไปนี้

3.2.1 **ลักษณะของคน** เป็นบริบทเฉพาะของคนโดยเฉพาะบริบทของคนที่ถูกจำแนกด้วยการศึกษาที่บ่งชี้ถึงลักษณะวิชาชีพต่าง ๆ เช่น อาชีพแพทย์ นักกฎหมาย ครู นักสังคมสงเคราะห์ นักวิทยาศาสตร์ วิศวกร เป็นต้น ลักษณะวิชาชีพเหล่านี้เป็นปัจจัยสำคัญที่นำไปสู่การใช้สารสนเทศที่แตกต่างกัน โดยมีปัจจัยเข้ามาเกี่ยวข้องคือ การใช้สื่อเครือข่ายทางสังคม ทัศนคติต่อเทคโนโลยีใหม่ ๆ การศึกษา และนวัตกรรม

3.2.2 **ปัญหา** เป็นการวิเคราะห์ลักษณะปัญหาของแต่ละกลุ่มวิชาชีพ ประกอบด้วย (1) ปัญหาเป็นสิ่งที่เปลี่ยนแปลงได้ตลอดเวลาเป็นไปตามข้อมูลสารสนเทศใหม่และสัมพันธ์กับสถานะและมโนคติของผู้ใช้ (2) การยอมรับปัญหาในบริบทเกี่ยวกับวิชาชีพหรือวิถีชีวิตที่ต่างกัน ตามสภาพแวดล้อมของการใช้ข้อมูลสารสนเทศในแต่ละขั้นตอนที่แตกต่างกันไปตามวัตถุประสงค์การใช้สารสนเทศ

3.3.3 **สภาพแวดล้อม** แต่ละกลุ่มประกอบการอยู่นั้นมีลักษณะและความหลากหลายตามบริบททางกายภาพของแต่ละกลุ่มอาชีพ ในการค้นหาและใช้ประโยชน์จากสารสนเทศ องค์ประกอบของสภาพแวดล้อมที่ส่งผลต่อพฤติกรรมด้านสารสนเทศดังนี้

ความสำคัญขององค์กร เมื่อพิจารณาจากองค์กรประเภทต่างกัน โครงสร้างและรูปแบบองค์กรมีผลต่อพฤติกรรมของผู้ใช้สารสนเทศกลุ่มต่าง ๆ ในองค์กรอย่างไร ในองค์กรหนึ่งๆ ผู้บริหารเป็นผู้สร้างทัศนคติที่มีต่อสารสนเทศ ซึ่งย่อมมีผลกระทบต่อพฤติกรรมด้านสารสนเทศของพนักงานขององค์กรนั้นๆ ยกตัวอย่างเช่น ในห้องปฏิบัติการวิจัยและพัฒนา สิ่งที่ผู้บริหารให้ความสำคัญ (เช่น ผลผลิตที่มีประโยชน์ หรือการพิมพ์รายงานที่สำคัญต่อวงการ) และมีส่วนต่อการบริการสารสนเทศประเภทต่างๆ แต่สำหรับเกษตรกร เรื่องนี้ไม่สำคัญแต่อย่างใด

เว้นแต่ว่าจะเป็นสมาชิกสหกรณ์หรือสมาคมการตลาด องค์การดังกล่าวนี้ไม่มีผลใดๆ ต่องานของเกษตรกรดังที่บริษัทใหญ่ๆ มีผลกับพฤติกรรมด้านสารสนเทศของผู้จัดการฝ่ายการเงินหรือหัวหน้าฝ่ายผลิต เป็นต้น

ขอบเขตความสนใจ เป็นเรื่องของการวิเคราะห์เป้าหมายของหน่วยงาน (Unit of Concern) ทำอะไร ไม่ว่าหน่วยงาน จะเล็กใหญ่เพียงใดหรือมีโครงสร้างแบบใดก็ตาม แต่ละกลุ่มจะมีลักษณะเฉพาะในกลุ่ม ความพร้อมข้อมูล รูปแบบการถ่ายทอดข้อมูล และระดับความน่าเชื่อถือ ความแตกต่างอยู่ที่หน่วยงานภาครัฐใช้สารสนเทศวิจัยในเชิงแนวคิดค่อนข้างมาก แต่ภาคเอกชนใช้เพื่อการใช้งานมากกว่า

การเข้าถึงสารสนเทศ สภาพแวดล้อมมีส่วนสำคัญต่อการเข้าถึงสารสนเทศอย่างไร ในงานศึกษาหลายชิ้นชี้ว่าการเข้าถึงเป็นตัวแปรเดียวที่สำคัญที่สุดต่อการใช้สารสนเทศ ในการศึกษาเกี่ยวกับการใช้สารสนเทศของกลุ่มประชากรต่าง ๆ พบว่า มีการอาศัยแหล่งข้อมูลส่วนตัวมากกว่าแหล่งข้อมูลที่เป็นทางการ เช่น ใช้ความทรงจำส่วนตัวกับเพื่อนๆ ญาติเพื่อนร่วมงาน และกลุ่มมิตรสหาย โดยเห็นว่าการเข้าถึงแหล่งสารสนเทศเหล่านี้ได้มากกว่าแหล่งสารสนเทศที่เป็นทางการ

ประวัติและความเป็นมา ขององค์กรหนึ่งเวลาที่ผ่านมาและความชำนาญที่เพิ่มขึ้นจะกลายเป็นแบบแผน ทำให้งานที่ซับซ้อนกลายเป็นงานประจำวัน ฉะนั้น จึงทำให้สารสนเทศใหม่ๆ ได้ผลลดน้อยลง องค์การอาจรับสารสนเทศมากมายโดยใช้ให้เป็นประโยชน์เพียงเล็กน้อย แต่ในอีกทางหนึ่ง การเพิ่มพูนความรู้จูงนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงของสถาบันดั้งเดิมและการเปลี่ยนแปลงของวิชาชีพ มีผลกระทบโดยตรงต่อความเชี่ยวชาญและการจำแนกประเภทของความรู้ ตลอดจนความเกี่ยวพันและการถ่ายทอดสารสนเทศและความรู้

3.3.4 การแก้ปัญหา ปัญหาไม่ใช่เป็นเรื่องที่แก้ได้ด้วยคำถามและคำตอบเดียว หากแต่การแก้ปัญหาจะต้องประกอบด้วย ความรู้ ความเข้าใจปัญหา เกิดทักษะ มีข้อเท็จจริง การยืนยัน การคาดการณ์ การจูงใจ การเป็นส่วนตัวหรือการเมือง เป็นสำคัญ

3.3 ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการใช้สารสนเทศและพฤติกรรมการใช้สารสนเทศของผู้ใช้ มีนักวิชาการหลายท่าน (สมพร พุทธาพิทักษ์ผล 2545 :129-131 และอารีย์ ชื่นวัฒนา 2545 : 117) ได้ให้ความสำคัญและสรุปเป็นประเด็นสำคัญดังนี้

3.3.1 แนวคิดเกี่ยวกับพฤติกรรมการแสวงหาสารสนเทศ

พฤติกรรมการแสวงหาสารสนเทศ (Information Seeking Behavior)

หมายถึง กิจกรรมที่บุคคลใดบุคคลหนึ่งกระทำ เพื่อให้ได้สารสนเทศที่จะสนองความต้องการของตน พฤติกรรมการแสวงหาสารสนเทศเริ่มต้นจากการที่ผู้ใช้รู้สึกว่าคุณมีความต้องการสารสนเทศ โดยอาจต้องศึกษา วิเคราะห์ วางแผนหรือตัดสินใจเรื่องใดเรื่องหนึ่ง แต่พบว่าตนเองมีสารสนเทศไม่เพียงพอ จึงต้องแสวงหาสารสนเทศจากแหล่งต่าง ๆ ซึ่งพฤติกรรมการแสวงหาสารสนเทศจะแสดงถึงความสัมพันธ์ระหว่างผู้ใช้และระบบสารสนเทศ เพราะระบบสารสนเทศล้วนมีวัตถุประสงค์เพื่อรวบรวมสารสนเทศหรือข้อมูลด้านใดด้านหนึ่ง อันจะเป็นประโยชน์ในการค้นหาของผู้ใช้ โดยมีผู้ให้บริการเป็นปัจจัยสำคัญในการพัฒนาระบบสารสนเทศและบริการที่เกี่ยวข้องให้เหมาะสมกับกลุ่มผู้ใช้ นอกจากนี้บุคคลสามารถแสวงหาสารสนเทศด้วยกระบวนการค้นหาสารสนเทศด้วยระบบมือ จะพบว่าในความเป็นจริงมักจะเริ่มต้นการค้นหาจากจุดใดจุดหนึ่งในหัวข้อเรื่องกว้าง ๆ หรือจากรายการอ้างอิงรายการหนึ่งและค้นหาต่อไปเรื่อย ๆ จากแหล่งสารสนเทศที่หลากหลาย ระหว่างกระบวนการค้นหา บุคคลจะตรวจสอบสารสนเทศหัวข้อที่เกี่ยวข้องกับคำค้น อ่านชื่อเอกสาร ข้อความต่าง ๆ ที่ได้จากการค้นคืนในระหว่างการอ่าน/พิจารณาความรู้ใหม่จะเกิดขึ้น ซึ่งมักจะไม่เปลี่ยนแปลงความต้องการสารสนเทศและคำค้นสารสนเทศที่ค้นคืนได้ระหว่างกระบวนการค้นหา จึงอาจทำให้บุคคลเปลี่ยนทิศทางการค้นหาโดยไม่ได้คาดคิดมาก่อน นอกจากนี้จะปรับแก้คำค้น เพื่อให้ได้ผลการค้นคืนที่ดีขึ้นแล้ว บุคคลยังปรับเปลี่ยนข้อคำถามโดยต่อเนื่อง อาจเป็นบางส่วนหรือทั้งหมด การค้นหาประเภทนี้เรียนกว่า การค้นหาที่พัฒนาไปเป็นลำดับ

3.3.2 ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการแสวงหาสารสนเทศของผู้ใช้

ประกอบด้วยปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการแสวงหาสารสนเทศของผู้ใช้ในระดับผู้ใช้แต่ละคนแบ่งออกเป็น 5 ด้านได้แก่

- 1) สาขาวิชาที่ได้ศึกษามา หรือมีพื้นฐานและความสนใจ สาขาวิชาที่เป็นสิ่งกำหนดความใส่ใจเบื้องต้นในการแสวงหาสารสนเทศ เช่น นักศึกษาในสาขาวิชาคณิตศาสตร์อาจต้องการใช้และค้นหาสารสนเทศน้อยกว่านักศึกษาในสาขาวิชาเศรษฐศาสตร์หรือรัฐประศาสนศาสตร์ ซึ่งผู้ใช้นักจะสนใจค้นหาสารสนเทศที่ตรงหรือเกี่ยวข้องกับสาขาของตน ทั้งโดยการศึกษาอบรมในวิชานั้นหรือโดยความสนใจก็ตาม

2) การศึกษาของผู้ใช้ หมายถึง ความรู้ระดับต่าง ๆ เช่น ระดับวิชาชีพ ปริญญาตรี ปริญญาโท ปริญญาเอก เป็นต้น ระดับการศึกษามีผลต่อพฤติกรรมการแสวงหาและการใช้สารสนเทศ ผู้ใช้ที่มีระดับการศึกษาสูงอาจต้องการสารสนเทศที่ลึกซึ้ง เจาะลึก เฉพาะด้านหรือหัวข้อยิ่งขึ้น อาจต้องการสารสนเทศเพิ่มเติมจากแหล่งสารสนเทศในภาษาต่างประเทศด้วย

3) การรู้สารสนเทศของผู้ใช้ (Information Literacy) หมายถึง ความเข้าใจถึงความสำคัญในการใช้สารสนเทศในการแก้ปัญหา ทั้งในการดำรงชีวิต และการปฏิบัติงาน ผู้ใช้ที่มีระดับการรู้สารสนเทศในระดับสูงจะสามารถแสวงหาสารสนเทศจากแหล่งสารสนเทศต่าง ๆ รู้วิธีการรวบรวมสารสนเทศ ประเมินหรือตรวจสอบสารสนเทศ รวมทั้งประยุกต์สารสนเทศในการแก้ปัญหาอย่างมีประสิทธิภาพ

4) การรู้เทคโนโลยีสารสนเทศของผู้ใช้ (Information Technology Literacy) หมายถึง ความเข้าใจและความสามารถพื้นฐานในการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ อันได้แก่ เทคโนโลยีคอมพิวเตอร์ทั้งด้านฮาร์ดแวร์และซอฟต์แวร์ และเทคโนโลยีด้านโทรคมนาคมหรือเครือข่ายการสื่อสารต่าง ๆ นั้นเอง

5) สภาพแวดล้อมส่วนตัว เช่น สภาพแวดล้อมทางเศรษฐกิจ สังคม อายุ ประสบการณ์ในการทำงาน และความสนใจส่วนตัว ที่อาจมีอิทธิพลต่อการดำรงชีวิตและการทำงานของผู้ใช้สารสนเทศแต่ละบุคคล

3.4 ลักษณะการแสวงหาสารสนเทศของผู้ใช้

การศึกษาวิจัยจำนวนมากที่มุ่งศึกษาการแสวงหาสารสนเทศของกลุ่มผู้ใช้หลายกลุ่ม เช่น วิศวกร นักวิจัย นักวิชาชีพ อาจารย์ นักศึกษา นักวิชาการต่าง ๆ (เจลีเยว พันธ์สีดา และคณะ 2538 : 17-20) ได้กล่าวถึงพฤติกรรมการแสวงหาสารสนเทศของผู้ใช้ที่สำคัญมีดังนี้

3.4.1 การแสวงหาจากแหล่งสารสนเทศที่ใช้ได้แก่

1) แหล่งสารสนเทศที่ตนมีอยู่ เป็นวิธีการที่ผู้ใช้ส่วนใหญ่มักนิยมใช้ก่อนแหล่งอื่น คือ ความจำของตนเอง อาจพยายามทบทวนจากความทรงจำของตน และแหล่งสารสนเทศภายนอกของตนเอง เช่น จากเอกสาร หนังสือ หรือวารสารที่ตนมีอยู่ในที่ทำงาน สำนักงานหรือที่บ้าน

2) แหล่งสารสนเทศภายนอกที่เป็นทางการ ได้แก่ ห้องสมุดและสถาบัน
บริการสารสนเทศต่าง ๆ เป็นต้น

3.4.2 หลักการแสวงหาสารสนเทศของผู้ใช้ ประกอบด้วยประเด็นสำคัญดังนี้

- 1) หากมีทางเลือกในการแสวงหาสารสนเทศมากกว่าหนึ่งทาง ผู้ใช้จะ
เลือกทางเลือกที่ตนรู้สึกว่าจะสามารถเข้าถึงสารสนเทศได้อย่างสะดวกและง่ายที่สุดเสมอ
- 2) ผู้ใช้โดยทั่วไปมักตั้งจุดมุ่งหมายในการค้นหาในระดับกลาง ๆ คือ ผู้ใช้
มักไม่ตั้งเป้าหมายว่าการแสวงหาสารสนเทศนั้น จำเป็นต้องให้ได้สารสนเทศที่มีคุณภาพดีที่สุด
ปริมาณมากที่สุด หรือสมบูรณ์ที่สุด ดังนั้น ผู้ใช้จะพึงพอใจ แม้จะได้สารสนเทศที่มีคุณภาพด้อย
หรือปริมาณไม่มากนัก ผู้ใช้จะเลิกค้นหาทันทีเพราะถือว่าได้บรรลุจุดมุ่งหมายที่ตั้งไว้แล้ว

จากมุมมองของนักวิชาการหลายท่านเกี่ยวกับการใช้สารสนเทศและพฤติกรรม การ
แสวงหาสารสนเทศของบุคคลหรือกลุ่มคน สามารถสรุปได้ว่าปัจจัยสำคัญที่เป็นตัวกำหนด
พฤติกรรมการใช้สารสนเทศคือ กิจกรรมหรือภาระงานของบุคคลหรือกลุ่มคนที่มีวัตถุประสงค์ของ
การใช้สารสนเทศที่แตกต่างกันตามบริบท ภาวะแวดล้อมต่าง ๆ ในขณะนั้น ซึ่งการใช้สารสนเทศ
จะบรรลุวัตถุประสงค์ของการใช้มากน้อยเพียงใดนั้นย่อมขึ้นอยู่กับคุณภาพของสารสนเทศและ
ความพึงพอใจของผู้ใช้สารสนเทศเป็นสำคัญ กล่าวคือผู้ใช้สามารถรับประโยชน์จากการใช้
สารสนเทศได้ตรงตามวัตถุประสงค์ของการใช้นั้นเอง

4. แหล่งสารสนเทศ

แหล่งสารสนเทศ หมายถึง แหล่งใด ๆ ที่สามารถให้สารสนเทศได้หลากหลายรูปแบบ
อาจเป็น องค์กร สถาบัน บุคคลที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญเฉพาะด้านในสาขาวิชาต่าง ๆ สามารถ
ตอบสนองการใช้สารสนเทศในแต่ละวัตถุประสงค์ของการใช้สารสนเทศได้ ซึ่งสารสนเทศที่ได้จากแหล่ง
เหล่านั้น อาจเป็น คำบรรยาย สื่อสิ่งพิมพ์ สื่ออิเล็กทรอนิกส์ และสื่อโสตต่าง ๆ เป็นต้น ลักษณะ
ของแหล่งสารสนเทศแต่ละแหล่งมีภารกิจที่แตกต่างกัน สามารถรวบรวมและสรุปจากนักวิชาการ
หลายท่าน (ประภาวดี สืบสนธิ์ และนฤมล รักษาสุข 2546: 51 และ พวา พันธุ์เมฆา 2539:4-6)
ได้สรุปลักษณะของแหล่งสารสนเทศออกเป็น 3 ลักษณะดังนี้

4.1 แหล่งสารสนเทศที่เป็นสถาบัน หมายถึง สถาบันต่าง ๆ ที่ให้บริการ
สารสนเทศแก่ผู้ใช้สารสนเทศ สามารถจำแนกได้ดังนี้

4.1.1 หอสมุดหรือห้องสมุด คือสถานที่รวมทรัพยากรสารสนเทศสาขาวิชาต่าง ๆ ที่อยู่ในรูปของวัสดุตีพิมพ์และไม่ตีพิมพ์ รวมถึงฐานข้อมูลคอมพิวเตอร์ต่าง ๆ มีไว้สำหรับบริการผู้ใช้หอสมุดหรือห้องสมุด โดยจัดตั้งขึ้นเพื่อเป็นแหล่งความรู้ให้กับนักเรียน นิสิต นักศึกษา ครูอาจารย์ นักวิจัย และบุคคลทั่วไป ที่ใช้เป็นแหล่งค้นคว้าประกอบการเรียน การสอน และการวิจัยและภารกิจของผู้ใช้ทั่วไป

4.1.2 ศูนย์ข้อมูลข่าวสารของหน่วยงานของทั้งภาครัฐและเอกชน ในปัจจุบันหน่วยงานขนาดใหญ่ของทั้งภาครัฐและเอกชนได้ตระหนักถึงความสำคัญของข้อมูลข่าวสาร สารสนเทศต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับภารกิจในหน่วยงานของตน จึงได้จัดตั้งหน่วยงานย่อยขึ้นเพื่อจัดเก็บข้อมูลข่าวสารนั้นให้เป็นระบบ พร้อมสำหรับการค้นหาและนำออกมาใช้ประโยชน์ได้ทันที

4.1.3 องค์กรเอกชนที่บริการสารสนเทศเชิงพาณิชย์ เป็นแหล่งให้บริการสารสนเทศเฉพาะด้านที่ทันสมัย รวดเร็ว ถูกต้อง โดยผู้ใช้ต้องเสียค่าบริการ จึงเกิดบริษัทหรือองค์กรเอกชนที่ดำเนินการธุรกิจเพื่อขายสารสนเทศหรือให้บริการสารสนเทศตามความต้องการของลูกค้าขึ้น

4.1.4 แหล่งสารสนเทศที่เป็นสถานที่ดำเนินงานเฉพาะด้าน เป็นแหล่งสารสนเทศที่มีคุณค่าทางด้านประวัติศาสตร์ วิทยาศาสตร์ และศิลปศาสตร์ เช่น พิพิธภัณฑ์ อุทยานประวัติศาสตร์ วิทยาศาสตร์ เป็นต้น

4.2 แหล่งสารสนเทศที่เป็นบุคคล หมายถึง บุคคลที่เป็นช่องทางหรือเป็นแหล่งที่สามารถให้ข้อมูล สารสนเทศ ซึ่งบุคคลถือได้ว่าเป็นแหล่งสารสนเทศที่สำคัญแหล่งหนึ่ง เนื่องจากบุคคลที่มีความรู้ ความสามารถ ความเชี่ยวชาญในสาขาวิชาเฉพาะด้าน ผู้ต้องการความรู้จากท่านเหล่านั้นจะต้องพบปะและสนทนาจึงจะได้ความรู้ในสาขาวิชาที่ต้องการได้แก่ ผู้เชี่ยวชาญในสาขาวิชาการต่าง ๆ เช่น อาจารย์ นักวิชาการ นักวิจัย หรือแม้กระทั่ง ญาติ เพื่อนร่วมงาน เพื่อนร่วมสถาบันในสาขาวิชาที่ศึกษา เป็นต้น

4.3 แหล่งสารสนเทศสื่อมวลชน หมายถึง แหล่งที่สามารถเผยแพร่ ข้อมูลข่าวสาร ออกสู่สาธารณชนสามารถเข้าถึงสารสนเทศได้โดยการชมโทรทัศน์ ฟังวิทยุ และการอ่านหนังสือพิมพ์

4.4 แหล่งสารสนเทศบนอินเทอร์เน็ต หมายถึง แหล่งสารสนเทศที่ให้ข้อมูลสารสนเทศประเภทออนไลน์ผ่านเครือข่ายอินเทอร์เน็ต จัดทำโดย บุคคล หน่วยงานการศึกษา

หอสมุด องค์กรทั้งภาคและเอกชน สำหรับเป็นแหล่งจัดเก็บและรวบรวมสารสนเทศในรูปแบบของฐานข้อมูลบนเว็บไซต์ (Web Site) เพื่อการบริการสารสนเทศสำหรับบุคคลทั่วไปและสมาชิก

5. การเข้าถึงสารสนเทศ

การเข้าถึงสารสนเทศ (Information Access) หมายถึง การที่ผู้ใช้สามารถเข้าถึงสารสนเทศที่ต้องการได้หลายลักษณะตามความต้องการ เช่น การติดต่อเจรจา การเดินสำรวจเลือกดู หรือการเลือกใช้เครื่องมือช่วยค้นสารสนเทศต่าง ๆ ที่สถาบันบริการสารสนเทศ หน่วยงานหรือบุคคลได้จัดทำขึ้นเพื่อการค้นหาสารสนเทศที่ต้องการ เครื่องมือช่วยค้นสารสนเทศมีหลายประเภททั้งที่อยู่ในรูปสิ่งพิมพ์และอิเล็กทรอนิกส์ เช่น

5.1 รายการข้อมูลบรรณานุกรมในรูปเอกสาร เช่น หนังสือบรรณานุกรม และหนังสือดรรชนี รายละเอียดดังนี้

5.1.1 *หนังสือบรรณานุกรม* หมายถึง บัญชีรายชื่อของแหล่งข้อมูลที่นำมาเป็นเครื่องมือเพื่อค้นหาหัวข้อหรือเรื่องที่ต้องการว่ามีใครศึกษาไว้หรือไม่ เป็นรายชื่อ หน่วยงานที่รับผิดชอบในการพิมพ์ และปีที่จัดพิมพ์ใช้ประกอบการค้นคว้าและเป็นหลักฐานอ้างอิงในการเขียนรายงาน โดยนำรายชื่อวัสดุดังกล่าวมาจัดเรียงไว้ตามลำดับอักษรมีแบบแผนตามระบบสากลใช้เป็นแนวทางให้ผู้สนใจศึกษา รายละเอียดเพิ่มเติมได้ เช่น รวบรวมคดีย่อยวิทยานิพนธ์ รวบรวมชื่อวารสารในประเทศไทย เป็นต้น

5.1.2 *หนังสือดรรชนี หรือดัชนี (Index)* หมายถึงสารบัญคำค้น ค้นชื่อโดยทำเป็นรายชื่อบุคคล ชื่อเรื่อง หัวเรื่อง คำศัพท์เรียงตามลำดับอักษรและบอกเลขหน้าของคำหรือเรื่องนั้น ๆ ใช้เพื่อเป็นแนวทางในการค้นหาเรื่องที่ต้องการว่าอยู่หน้าใดของหนังสือวารสาร หรือหนังสือพิมพ์ ได้แก่ ดรรชนีท้ายเล่ม หนังสือ ดรรชนีวารสาร และดรรชนีหนังสือพิมพ์ เช่น Readers' Guide to Periodical Literature Education Index ดรรชนีวารสารไทย ดรรชนีหนังสือพิมพ์ เป็นต้น

5.1.3 *รายการข้อมูลทางอิเล็กทรอนิกส์* เป็นรายการทางบรรณานุกรมจัดทำในลักษณะอิเล็กทรอนิกส์ เช่น Online Public Access Catalog (OPAC) ซีดี-รอม (CD-ROM) ฐานข้อมูลออนไลน์ (Online Search) และ เซิร์ชเอนจิน (Search Engine) บนอินเทอร์เน็ต

5.2 การสืบค้นข้อมูลจากฐานข้อมูลของห้องสมุด เป็นการค้นจากรายการห้องสมุด (Library Catalog) หรือเรียกการค้นข้อมูลจากระบบฐานข้อมูลห้องสมุดว่า Online Public Access Catalog (OPAC) หรือ WebOPAC

WebOPAC (Online Public Access Catalog-WWW) เป็นการสืบค้นข้อมูลผ่านอินเทอร์เน็ตโดยใช้เว็บเบราว์เซอร์ (Web browser) จากฐานข้อมูลห้องสมุดที่มีการกำหนดเขตข้อมูลสำหรับการค้นหา เช่น ค้นโดยชื่อผู้แต่ง ชื่อเรื่อง หัวเรื่องและคำสำคัญ ผู้ใช้จะต้องระบุเขตข้อมูลที่จะใช้ในการค้นแล้วพิมพ์ค่าหรือข้อความที่ต้องการค้นแล้วกด เ็นเทอร์ (Enter) หรือเซิร์ช (Search)

5.3 การสืบค้นข้อมูลจากฐานข้อมูลออนไลน์ (Online Search หรือ Database Search) การสืบค้นข้อมูลจากฐานข้อมูลออนไลน์ หมายถึง การค้นข้อมูลจากฐานข้อมูลที่ห้องสมุดบอกรับเป็นสมาชิกในสาขาวิชาต่างๆ ที่บันทึกอยู่ในซีดีรอม หรือเครื่องคอมพิวเตอร์ แม้ข่ายที่ให้บริการผ่านระบบ เครือข่ายในองค์กร หรือเครือข่ายที่เชื่อมโยงกันทั่วโลก วิธีการสืบค้นข้อมูลจากฐานข้อมูลออนไลน์ ได้แก่

5.3.1 การค้นข้อมูลโดยเรียงชื่อเรื่องหรือชื่อหนังสือ (Title)

5.3.2 การค้นข้อมูลโดยใช้ชื่อผู้แต่งหรือชื่อผู้เขียน (Author)

5.3.3 การค้นข้อมูลโดยใช้หัวเรื่อง (Subject Heading)

5.3.4 การค้นข้อมูลโดยใช้คำสำคัญ (Keyword)

การค้นข้อมูลจากฐานข้อมูลออนไลน์ ส่วนใหญ่เป็นฐานข้อมูลเชิงพาณิชย์ที่แหล่งสารสนเทศบอกรับเป็นสมาชิก จะต้องจ่ายค่าเช่าหรือค่าธรรมเนียมในการผ่านหรือขอรหัสผ่านเข้าไปยังฐานข้อมูลนั้น ๆ ผ่านเครือข่ายอินเทอร์เน็ต เช่น ฐานข้อมูลวิทยานิพนธ์อิเล็กทรอนิกส์ วารสารอิเล็กทรอนิกส์ หนังสืออิเล็กทรอนิกส์ เป็นต้น ฐานข้อมูลต่าง ๆ เหล่านี้จะอยู่ในฐานข้อมูลออนไลน์ (Online Database) โดยให้รายละเอียดในการรวบรวมรายชื่อสารสนเทศที่มีอยู่ในฐานข้อมูลนั้นเพื่อจะเชื่อมโยงเข้าถึงต้นฉบับของสารสนเทศได้

5.4 เครื่องมือช่วยค้นสารสนเทศบนอินเทอร์เน็ต ปัจจุบันมีเว็บไซต์ที่เป็นเครื่องมือช่วยค้นสารสนเทศบนอินเทอร์เน็ตอยู่มากมายได้แก่ Google, Yahoo, Alta Vista, Lycos, Mamma , Siamguru เป็นต้น ซึ่งลักษณะการค้นหาข้อมูลทางอินเทอร์เน็ต สมพร พุทธาพิทักษ์ผล (2545: 222-227) ได้ให้รายละเอียดไว้ดังนี้

5.4.1 การค้นโดยใช้ยูอาร์แอลโดยตรง ยูอาร์แอลเป็นระบบที่ใช้ในการระบุที่อยู่เฉพาะของเอกสารไฮเปอร์เท็กซ์บนเวปไซด์เวป ยูอาร์แอลประกอบด้วย 2 ส่วนคือ ส่วนแรกเป็นส่วนที่แสดงโพรโทคอลในการสื่อสาร สำหรับระบบเวปไซด์เวปนั้น ใช้ระบบเอชทีทีพี และส่วนที่สองเรียกว่า โดเมนเนม หรือชื่อโดเมน ซึ่งกำหนดขึ้นแทนที่ตั้งเฉพาะของเอกสารไฮเปอร์เท็กซ์บนเวปไซด์เวป โดยใช้คอมพิวเตอร์เป็นที่จัดเก็บเอกสารหรือสารสนเทศนั้น ๆ มักนิยมใช้อักษรย่อหรือชื่อที่เป็นที่รู้จักคุ้นเคยของหน่วยงานหรือบุคคลในการกำหนดโดเมนเนม เพื่อช่วยในการจำที่อยู่ของเอกสารและช่วยในการคาดเดาที่อยู่ได้สะดวกขึ้น

5.4.2 การค้นโดยใช้ไฮเปอร์ลิงก์ การค้นไฮเปอร์ลิงก์ที่ปรากฏในส่วนต่าง ๆ ของเอกสารไฮเปอร์เท็กซ์ โดยเชื่อมโยงไปยังส่วนอื่น ของเอกสารหรือเอกสารอื่นใดเพียง "คลิก" ไปยังไฮเปอร์ลิงก์หรือลิงก์นั้น ๆ การค้นหาโดยไฮเปอร์ลิงก์ช่วยเชื่อมโยงส่วนต่าง ๆ ของเอกสารรายการเดียวกันหรือเอกสารอื่นจำนวนมากที่สัมพันธ์กันได้อย่างสะดวกและรวดเร็ว

5.4.3 เครื่องมือช่วยค้นสารสนเทศไฮเปอร์เท็กซ์บนเวปไซด์เวป

เครื่องมือช่วยค้น (Search Tools) ปัจจุบันมีจำนวนหลากหลาย เครื่องมือช่วยค้นเหล่านี้นิยมเรียกว่า โปรแกรมค้นหรือโปรแกรมค้นหาหรือ เซิร์ชเอนจิน (Search Engine) เครื่องมือช่วยค้นสารสนเทศไฮเปอร์เท็กซ์บนเวปไซด์เวปแบ่งออกได้ 3 ประเภท คือ

1) **สารบบเรื่อง (Search Directories) หรือดรรชนีเรื่อง (Subject Index) หรือแคตตาล็อกอินเทอร์เน็ต (Internet Catalog)** เป็นเครื่องมือช่วยค้นที่รวบรวมเว็บไซต์ต่าง ๆ โดยเปรียบเทียบเว็บไซต์แต่ละแห่งเหมือนกับชื่อหน่วยงานในหนังสือนามานุกรม เครื่องมือช่วยค้นดังกล่าวจะวิเคราะห์และจัดแยกเว็บไซต์แต่ละแห่งตามเนื้อหาสำคัญที่นำเสนอหรือตามประเภทของหน่วยงาน เป็นต้น

2) **ดรรชนีอินเทอร์เน็ต (Internet Index) หรือโปรแกรมค้น (Search Engine)** เครื่องมือช่วยค้นนี้ใช้ในการค้นสารสนเทศบนระบบเวปไซด์เวปกันอย่างแพร่หลาย โดยจัดทำดรรชนีเอกสารบนเวปไซด์เวปที่ละรายการหรือเว็บเพจที่ละหน้านั้นเอง

3) **เมทาเซิร์ชเอนจิน (Meta-Search Engine หรือ Praralled Search Engines หรือ Meta-Index)** เป็นเครื่องมือช่วยค้นจากเครื่องมือช่วยค้นหลายแหล่งในคราวเดียวกัน หรือค้นจากหลายเครื่องมือช่วยค้นขนานกันไป โดยเอื้อให้ผู้ใช้สามารถค้นจากสารบบเรื่องและดรรชนีอินเทอร์เน็ตหลายแหล่งพร้อมกันด้วยคำสั่งเพียงครั้งเดียว

6. ประเภทของสารสนเทศ

ทรัพยากรสารสนเทศ (Information Resources) หมายถึง สารสนเทศประเภทต่าง ๆ ที่มีการบันทึกไว้ในสื่อประเภทต่าง ๆ โดยนำเสนอด้วยตัวอักษร ภาพ เสียง ภาพเคลื่อนไหว เป็นต้น นวัตกรรมวารสาร (2547 : 85) ได้จำแนกไว้ 2 ประเภทคือ

6.1 สื่อสิ่งพิมพ์ (Printed Media) หมายถึง วัสดุการอ่านที่มีการบันทึกเนื้อหาสาระ โดยใช้ตัวอักษร ข้อความ รูปภาพลงบนกระดาษ โดยไม่ต้องใช้อุปกรณ์ในการอ่าน เช่น

6.1.1 หนังสือ ได้แก่ สิ่งพิมพ์ที่มีเนื้อหาครอบคลุมเรื่องราวและความรู้ในสาขาวิชาต่าง ๆ เช่น ตำราทางวิชาการ หนังสือ เรื่องสั้น สารคดี ซึ่งมีเนื้อหาเกี่ยวกับความรู้ทั่วไป ความรู้พื้นฐานของสาขาวิชานั้น ๆ

6.1.2 วารสาร (Periodicals) เป็นสิ่งพิมพ์ที่มีกำหนดการออก มีเนื้อหาทันสมัย ทันเหตุการณ์ และจัดพิมพ์อย่างต่อเนื่อง มีกำหนดออกแน่นอนเป็นวาระต่าง ๆ เนื้อหาประกอบด้วยเรื่องราวหลาย ๆ เรื่อง เขียนในลักษณะของบทความ เช่น รายเดือน รายสัปดาห์มีทั้งวารสารวิชาการทั้งภาษาไทยและต่างประเทศ

6.1.3 วิทยานิพนธ์ (Thesis / Dissertations) เป็นสิ่งพิมพ์ที่เป็นผลงานการค้นคว้า วิจัยของนิสิต นักศึกษาในมหาวิทยาลัย ซึ่งเป็นข้อกำหนดตามหลักสูตรปริญญา มหาบัณฑิตหรือสูงกว่ามีเนื้อหาหลากหลายสาขาวิชา

6.1.4 สิ่งพิมพ์รัฐบาล (Government Publications) เป็นสิ่งพิมพ์ที่จัดพิมพ์ขึ้นโดยหน่วยงานราชการ มีวัตถุประสงค์เพื่อเผยแพร่ผลการปฏิบัติงาน วิชาการและความรู้ นโยบาย กฎหมายและระเบียบต่าง ๆ เช่น รายงานวิจัย รายงานประชุม/สัมมนา

6.1.5 หนังสือพิมพ์ (Newspapers) เป็นสิ่งพิมพ์ที่เสนอข่าว เรื่องราว ที่ทันต่อเหตุการณ์ มีกำหนดออกรายวัน ราย 3 วัน รายสัปดาห์ เป็นต้น

6.2 สื่ออิเล็กทรอนิกส์ (Electronic Media) หมายถึงวัสดุที่นำเสนอข้อมูลในรูปแบบดิจิทัล โดยอาศัยวัสดุและอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ช่วยในการนำเสนอข้อมูล เช่น ข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ ฐานข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ในรูปแบบต่าง ๆ เช่น ฐานข้อมูลซีดี-รอม ฐานข้อมูลออนไลน์ ฐานข้อมูลทรัพยากรสารสนเทศที่ห้องสมุดจัดทำขึ้นเอง เป็นต้น ขณะเดียวกันผู้ใช้สามารถใช้สารสนเทศที่ได้จากฐานข้อมูลเหล่านี้ในลักษณะต่าง ๆ เช่น

6.2.1 หนังสืออิเล็กทรอนิกส์ หรืออีบุ๊ก (Electronic Book หรือ E-Book)

หมายถึง หนังสือที่สามารถอ่านผ่านอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ เช่น เครื่องคอมพิวเตอร์ เครื่องปาล์ม หรือเครื่องอ่านอีบุ๊ก โดยเฉพาะมีลักษณะเด่นกว่าหนังสือที่เป็นกระดาษที่สามารถแสดงผลด้วย ภาพ เสียง ภาพเคลื่อนไหวได้ และผู้ใช้สามารถซื้ออีบุ๊ก ได้ในรูปแบบของดิสเก็ตต์ ซีดี-รอม หรือ (Download) จากเว็บไซต์ที่ให้บริการได้

6.2.2 วารสารอิเล็กทรอนิกส์ (Electronic Journals หรือ E-Journals)

หมายถึง วารสารออนไลน์ที่ห้องสมุดบอกรับเป็นสมาชิก โดยผู้ใช้บริการสามารถเข้าถึงหรืออ่านวารสารนั้นได้ผ่านเครือข่ายอินเทอร์เน็ตหรือเป็นวารสารที่สามารถอ่านผ่านระบบเครือข่ายได้ มีทั้งไม่ต้องเสียค่าใช้จ่ายในการเป็นสมาชิกและเสียค่าธรรมเนียมในการบอกรับเป็นสมาชิก

6.2.3 วิทยานิพนธ์อิเล็กทรอนิกส์ (Electronic Thesis / Dissertations)

หมายถึง วิทยานิพนธ์ที่ถูกรวบรวมโดยแหล่งสารสนเทศในรูปแบบอิเล็กทรอนิกส์ เช่น ฐานข้อมูลวิทยานิพนธ์ทั้งไทยและต่างประเทศ สามารถค้นหาและเข้าถึงรายการวิทยานิพนธ์อิเล็กทรอนิกส์ด้วยเครื่องมือช่วยค้นหาสารสนเทศที่แหล่งสารสนเทศจัดทำขึ้น

6.2.4 สิ่งพิมพ์รัฐบาลอิเล็กทรอนิกส์ (Electronic Government Publications)

หมายถึง สิ่งพิมพ์หรือเอกสารของหน่วยงานราชการจัดทำขึ้นในรูปแบบอิเล็กทรอนิกส์ เช่น ฐานข้อมูล เว็บไซต์ ซีดี-รอม เป็นต้น

6.2.5 หนังสือพิมพ์ออนไลน์ (Newspapers Online) หมายถึง สื่อหนังสือพิมพ์

ที่จัดทำขึ้นโดยสำนักพิมพ์ต่าง ๆ สำหรับเผยแพร่ ข้อมูล ข่าวสาร ในลักษณะฐานข้อมูลบนอินเทอร์เน็ต เช่น www.matichon.co.th , www.thairath.co.th เป็นต้น

7. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

7.1 งานวิจัยในประเทศ

กึ่งทอง ศิริมงคล (2531:154) ได้ศึกษาพฤติกรรมการค้นหาและการใช้สารสนเทศในการเขียนวิทยานิพนธ์ ของนักศึกษามหาวิทยาลัยขอนแก่น โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาพฤติกรรมการค้นหาและการใช้สารสนเทศ ในการเขียนวิทยานิพนธ์ของนักศึกษามหาวิทยาลัยในด้านต่าง ๆ คือ แหล่งสารสนเทศ ประเภทและลักษณะของสารสนเทศ วิธีค้นหาสารสนเทศ ใช้แบบสอบถามในการเก็บรวบรวมข้อมูลกับนักศึกษามหาวิทยาลัย ขอนแก่น

มหาวิทยาลัย ขอนแก่น จำนวน 140 คน โดยใช้สถิติการทดสอบของครัสคาล-วอลลิส ในการทดสอบสมมติฐาน ผลการวิจัยพบว่า แหล่งสารสนเทศที่นักศึกษาระดับบัณฑิตวิทยาลัยใช้ในระดั้มาก ทั้งสามขั้นของการทำวิทยานิพนธ์ คือ ห้องสมุดคณะที่สังกัด อาจารย์ ประเภทของสารสนเทศที่นักศึกษาระดับบัณฑิตวิทยาลัย ใช้ในระดั้มากในทุกขั้นของการทำวิทยานิพนธ์ ได้แก่ หนังสือ วารสาร วิทยานิพนธ์ และรายงานการวิจัยภาษาไทย ลักษณะของสารสนเทศที่นักศึกษาระดับบัณฑิตวิทยาลัยใช้ในระดั้มาก ในทุกขั้นของการทำวิทยานิพนธ์เป็นสารสนเทศที่เข้าใจง่าย ถูกต้อง ครอบคลุมเรื่องที่เกี่ยวข้องทั้งหมด และทันเหตุการณ์ วิธีค้นหาสารสนเทศที่นักศึกษาระดับบัณฑิตวิทยาลัยใช้ในระดั้มาก ในทุกขั้นของการทำวิทยานิพนธ์ คือ การถ่ายเอกสาร คัดลอกข้อความ การสนทนากับ อาจารย์ ผู้เชี่ยวชาญ เพื่อน ผู้ร่วมงาน การยืมหนังสือเอกสารจากห้องสมุด การนำสารสนเทศที่ค้นหาได้ใช้งาน พบว่า การใช้สารสนเทศจะลดลงตามขั้นของการทำวิทยานิพนธ์

วาสนา อภิญาวรงค์ (2534: บทคัดย่อ) ได้ศึกษาการใช้วิทยานิพนธ์ในห้องสมุดจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาถึงการใช้วิทยานิพนธ์ในด้านวัตถุประสงค์ของการใช้วิธีการเข้าถึงวิทยานิพนธ์ สาขาวิชาและอายุของวิทยานิพนธ์ที่ใช้ ตลอดจนปัญหาในการใช้วิทยานิพนธ์ในห้องสมุดคณะ 15 แห่ง และหอสมุดกลางจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยในภาคต้นปีการศึกษา 2533 โดยการใช้แบบสอบถามแก่นักศึกษาที่ใช้วิทยานิพนธ์จำนวน 485 ชุด ผลการวิจัยพบว่า ผู้ใช้วิทยานิพนธ์มากที่สุดเป็นนิสิตปริญญาโท ใช้วิทยานิพนธ์สาขาบริหารธุรกิจมากที่สุด และผู้ใช้วิทยานิพนธ์ทั้งหมดใช้วิทยานิพนธ์เกี่ยวกับสาขาวิชาที่ตนกำลังศึกษาอยู่นอกจากนี้ นิสิตยังมีวัตถุประสงค์ในการใช้วิทยานิพนธ์เพื่อประกอบการเขียนรายงาน เพื่อค้นคว้าประกอบการเขียนวิทยานิพนธ์ และเพื่อใช้เตรียมสอบ โดยใช้ชื่อเรื่องวิทยานิพนธ์จากการใช้คู่มือช่วยค้นประเภทบัตรรายการวิทยานิพนธ์ใช้ตัวเล่มวิทยานิพนธ์ในส่วนของบทคัดย่อวิทยานิพนธ์ นอกจากนี้ยังพบว่า นิสิตปริญญาโทประสบปัญหาห้องสมุดมีวิทยานิพนธ์ของสถาบันอื่นน้อยอยู่ในระดั้มาก และประสบปัญหาปานกลางในเรื่อง ไม่สามารถหยิบใช้วิทยานิพนธ์ด้วยตนเองได้ ไม่สามารถยืมวิทยานิพนธ์ออกนอกห้องสมุดได้ วิทยานิพนธ์เล่มใหม่นำมาจัดเรียงชั้นชั้นล่าช้า จำนวนเล่มวิทยานิพนธ์ที่ให้บริการแต่ละครั้งน้อยเกินไป และวิทยานิพนธ์แต่ละชื่อเรื่องมีเพียงเล่มเดียว ไม่เพียงพอต่อความต้องการ

ธิดาพร นามสุข (2534: บทคัดย่อ) ได้ศึกษาความรู้ในการใช้และในการเข้าถึงสารนิเทศของนักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต โดยมีวัตถุประสงค์การวิจัยเพื่อศึกษาผลสัมฤทธิ์ด้านความรู้ในการใช้และในการเข้าถึงสารนิเทศของนักศึกษาระดับ

บัณฑิตศึกษามหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตยโดยใช้แบบสอบถามจำนวน 180 ชุด กับนักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา ชั้นปีที่ 1-2 สาขาวิชาบริหารธุรกิจ สาขาวิชานิติศาสตร์ สาขาวิชาเศรษฐศาสตร์ และสาขาวิชานิติศาสตร์ธุรกิจ ผลการวิจัยพบว่า นักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษามหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตประสบปัญหาในด้านต่างๆ คือในด้านห้องสมุดของมหาวิทยาลัย ปริมาณเอกสารและสิ่งพิมพ์ในสาขาวิชาที่ศึกษา ความสามารถในการแนะนำแหล่งค้นคว้าของผู้ให้บริการ ความรวดเร็วในการให้บริการของผู้ให้บริการ ความรู้ ความชำนาญของผู้ให้บริการในการตอบคำถามทั่วไป และการให้บริการของบรรณารักษ์และเจ้าหน้าที่ เวลาที่เปิดให้บริการ และประชาสัมพันธ์ให้ทราบเกี่ยวกับบริการที่มีเครื่องมือช่วยค้น เช่น ตู้บัตรรายการ ดรรชนี นอกจากนี้ในด้านการค้นหาสารนิเทศจากภายนอกสถาบันนั้นประสบปัญหาเกี่ยวกับเรื่อง ความสามารถในการแนะนำแหล่งค้นคว้าของผู้ให้บริการ ความรู้ ความชำนาญของผู้ให้บริการในการค้นหาข้อมูล ความรวดเร็วในการให้บริการการประชาสัมพันธ์ให้ทราบเกี่ยวกับบริการที่มีความสะดวกสำหรับบุคคลภายนอกในการค้นหาเอกสาร ความสะดวกในการใช้ เครื่องมือค้นสมัยใหม่ เช่น ซีดี-รอม บริการออนไลน์ ตามลำดับ

เรือเอกหญิง สุรภี ปิตะเสน (2534: บทคัดย่อ) ได้ศึกษาความต้องการและการใช้สารนิเทศของนักศึกษาวิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความต้องการการใช้สารนิเทศของนักศึกษาวิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร ในด้านวัตถุประสงค์ รูปแบบ ภาษา สาขาวิชา ความทันสมัย และแหล่งสารนิเทศ รวมทั้งศึกษาเปรียบเทียบความต้องการใช้สารนิเทศของนักศึกษาฝ่ายทหารและฝ่ายพลเรือน โดยการใช้แบบสอบถามแก่นักศึกษาวิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร จำนวน 97 ชุด ผลการวิจัย พบว่า นักศึกษาวิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร มีความต้องการใช้สารนิเทศแตกต่างกันตามวัตถุประสงค์ในการนำไปใช้ตามวิธีการศึกษาในวิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักรในช่วงที่เข้ารับการศึกษา โดยทั่วไป พบว่า สารนิเทศสาขาวิชาที่ต้องการใช้มากคือ ด้านสังคมศาสตร์และด้านรัฐศาสตร์ รูปแบบที่ต้องการใช้มากคือ คำบรรยาย และเอกสารประกอบคำบรรยาย หนังสือและตำรา ภาษาของสารนิเทศที่ต้องการใช้มากคือ ภาษาไทย และต้องการใช้สารนิเทศใหม่ล่าสุดมากกว่าสารนิเทศในช่วงเวลาอื่น ส่วนแหล่งสารนิเทศที่ใช้มากคือ ห้องสมุดวิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร นอกจากนี้ผลการเปรียบเทียบความต้องการใช้ พบว่า นักศึกษาฝ่ายทหารต้องการใช้สารนิเทศมากกว่า นักศึกษาฝ่ายพลเรือน เฉพาะในเรื่องสาขาวิชา และรูปแบบของสารนิเทศเท่านั้น ส่วนในเรื่องภาษา ความทันสมัย และแหล่งสารนิเทศที่ต้องการใช้นั้น ไม่พบความแตกต่างกันระหว่างนักศึกษาทั้ง 2 ประเภท

อรุณี ทรงพัฒนา (2537: บทคัดย่อ) ได้ศึกษาการใช้หอสมุดพระราชวังสนามจันทร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาลักษณะการใช้หอสมุดพระราชวังสนามจันทร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร เพื่อการศึกษาและการทำวิทยานิพนธ์ของนักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา โดยใช้แบบสอบถามจำนวน 138 ชุด แก่มหาบัณฑิตคณะอักษรศาสตร์ คณะศึกษาศาสตร์ และนักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษาที่กำลังทำวิทยานิพนธ์ระหว่างปี 2533-2537 ผลการวิจัยพบว่า สภาพการใช้หอสมุดพระราชวังสนามจันทร์ มหาบัณฑิตและนักศึกษาคณะอักษรศาสตร์และคณะศึกษาศาสตร์เห็นความสำคัญของห้องสมุดที่มีต่อการศึกษาและการทำวิทยานิพนธ์มากที่สุด และเคยใช้ทรัพยากรประเภทหนังสือตำราภาษาไทย วารสารภาษาไทย วิทยานิพนธ์หรืองานวิจัย สารระสังเขปและบทคัดย่ออยู่ในระดับมาก

เรวดี คงสุภาพกุล (2539: บทคัดย่อ) ศึกษาเรื่องการใช้ระบบอินเทอร์เน็ตของนิสิตนักศึกษาในเขตกรุงเทพมหานคร โดยสำรวจจากนักศึกษา 4 สถาบันได้แก่ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าวิทยาเขตเจ้าคุณทหารลาดกระบัง และมหาวิทยาลัยอัสสัมชัญ จำนวน 400 คน พบว่า สาขาวิชาที่ศึกษามีความสัมพันธ์กับการเรียนรู้การใช้บริการและวัตถุประสงค์ในการใช้ การมีคอมพิวเตอร์ส่วนตัวมีผลสัมพันธ์กับความถี่ในการใช้ระบบ วัตถุประสงค์ในการใช้ระบบอินเทอร์เน็ต พบว่า นักศึกษาสาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ใช้ในการคุยกับเพื่อนเป็นส่วนใหญ่ขณะที่นิสิตและนักศึกษาสาขาวิทยาศาสตร์ใช้เพื่อการศึกษาค้นคว้าสารสนเทศทางวิชาการ

พจนารถ ทองคำเจริญ (2539: บทคัดย่อ) ศึกษาสภาพความต้องการและปัญหาการใช้อินเทอร์เน็ตในการเรียนการสอนในสถาบันอุดมศึกษาสังกัดทบวงมหาวิทยาลัย พบว่า บริการที่นิสิตนักศึกษาใช้ประโยชน์ทางการศึกษาบ่อยที่สุด คือ การสืบค้นข้อมูลบนอินเทอร์เน็ต ไปรษณีย์อิเล็กทรอนิกส์ การถ่ายโอนแฟ้มข้อมูลและการขอเข้าใช้เครื่องระยะไกล ตามลำดับ นิสิตนักศึกษาส่วนใหญ่มีความต้องการใช้บริการอินเทอร์เน็ตในการเรียนมากที่สุด และมีความต้องการให้เพิ่มความเร็วและประสิทธิภาพของเครื่องคอมพิวเตอร์

อรพิน จิรวัดมนศิริ (2541: บทคัดย่อ) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การใช้ประโยชน์จากสื่ออินเทอร์เน็ตของนักศึกษาปริญญาโท โดยทำการศึกษาเปรียบเทียบระหว่างมหาวิทยาลัยของรัฐและเอกชนในเขตกรุงเทพมหานคร ผลการวิจัยพบว่า ปัจจัยที่มีผลต่อการใช้ประโยชน์จากสื่ออินเทอร์เน็ตของนักศึกษาปริญญาโทมหาวิทยาลัยของรัฐและเอกชนในเขตกรุงเทพมหานคร ได้แก่ ปัจจัยด้านข้อมูลส่วนบุคคล โดยพบว่า นักศึกษาที่มีอายุน้อยมีแนวโน้มการใช้ประโยชน์จากสื่อ

อินเทอร์เน็ตมากกว่าผู้ที่มีอายุมาก สำหรับตัวแปรด้านอาชีพ พบว่ามีความสัมพันธ์กับการใช้ประโยชน์ด้านอื่น ๆ แต่ไม่มีความสัมพันธ์กับการใช้ประโยชน์ด้านการศึกษา และเมื่อทำการเปรียบเทียบการใช้ประโยชน์จากอินเทอร์เน็ตพบว่า นักศึกษาปริญญาโทมหาวิทยาลัยเอกชนมีแนวโน้มการใช้ประโยชน์จากสื่ออินเทอร์เน็ตมากกว่านักศึกษาปริญญาโทมหาวิทยาลัยของรัฐ อย่างไรก็ตามเมื่อจำแนกรายละเอียดของการใช้ประโยชน์เป็นการใช้ประโยชน์เพื่อการศึกษาและด้านอื่น ๆ พบว่า นักศึกษาระดับปริญญาโทมหาวิทยาลัยของรัฐใช้ประโยชน์จากสื่ออินเทอร์เน็ตเพื่อการศึกษามากกว่าด้านอื่น ๆ ในขณะที่นักศึกษาระดับปริญญาโทมหาวิทยาลัยเอกชนใช้ประโยชน์จากสื่ออินเทอร์เน็ตด้านอื่น ๆ มากกว่าเพื่อการศึกษา

สมเล็ก ลีลาประทักษ์ (2540: บทคัดย่อ) ได้ทำการศึกษาสภาพปัญหาการใช้อินเทอร์เน็ตเพื่อการศึกษา ค้นคว้าและการวิจัยของนักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยรามคำแหง โดยทำการศึกษาถึงสภาพและปัญหาการใช้อินเทอร์เน็ตของนักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยรามคำแหง 3 ด้าน ได้แก่ ปัญหาด้านที่เกิดจากนักศึกษา(ผู้ใช้) ด้านการให้บริการ (แหล่งที่ใช้) และด้านอุปกรณ์เชื่อมต่อและโปรแกรมใช้งาน ใช้กลุ่มตัวอย่างทั้งสิ้น 356 คน โดยใช้การวิเคราะห์ข้อมูลความแปรปรวนทางเดียวกรณีเปรียบเทียบปัญหาการใช้อินเทอร์เน็ตของนักศึกษาในแต่ละคณะและใช้การวิเคราะห์ความแปรปรวนสองทางในกรณีเปรียบเทียบปัญหาการใช้อินเทอร์เน็ตของนักศึกษาที่มีพื้นฐานความรู้ทางคอมพิวเตอร์ และพื้นฐานความรู้ภาษาอังกฤษต่างกัน ผลการวิจัยพบว่า ระดับปัญหาการใช้อินเทอร์เน็ตของนักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษาเฉลี่ยทุกด้านอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อทำการเปรียบเทียบระดับปัญหาเฉพาะด้านที่เกิดจากนักศึกษาพบว่า นักศึกษาที่ศึกษาในคณะต่างกันจะมีปัญหาการใช้อินเทอร์เน็ตแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ 0.05 โดยนักศึกษาคณะมนุษยศาสตร์จะมีระดับปัญหาแตกต่างกันกับนักศึกษาคณะนิติศาสตร์และคณะศึกษาศาสตร์อย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ 0.05 ส่วนนักศึกษาคณะอื่นมีปัญหาการใช้อินเทอร์เน็ตแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญ ปัญหาการใช้อินเทอร์เน็ตของนักศึกษาที่มีพื้นฐานความรู้ทางคอมพิวเตอร์ต่างกัน และมีพื้นฐานความรู้ภาษาอังกฤษต่างกัน จะแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ 0.05 เช่นกัน นอกจากนี้ยังพบว่าพื้นฐานความรู้ทางคอมพิวเตอร์กับพื้นฐานความรู้ภาษาอังกฤษของนักศึกษา ไม่มีปฏิสัมพันธ์กันต่อสภาพปัญหาการใช้อินเทอร์เน็ตที่ระดับนัยสำคัญ 0.05 กล่าวคือ ปัญหาที่เกิดขึ้นเป็นผลโดยตรงจากตัวแปรพื้นฐานความรู้ทางคอมพิวเตอร์ หรือพื้นฐานความรู้ภาษาอังกฤษของนักศึกษา มิใช่ผลจากการที่ตัวแปรทั้งสองมีปฏิสัมพันธ์กัน

พิชชดา ศรีอนันต์ (2541: 94) ได้ศึกษาเรื่อง การใช้สารนิเทศเพื่อการศึกษา ค้นคว้าและการทำวิทยานิพนธ์ของนักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษามหาวิทยาลัยของรัฐในเขต กรุงเทพมหานคร โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพการใช้ ปัญหาและอุปสรรคการใช้สารนิเทศ เพื่อการศึกษา ค้นคว้าและการทำวิทยานิพนธ์ของนักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยของรัฐ ในเขตกรุงเทพมหานคร และเพื่อเปรียบเทียบสภาพการใช้ ปัญหาและอุปสรรคในการใช้ สารนิเทศเพื่อการศึกษา ค้นคว้าและการทำวิทยานิพนธ์ของนักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา กลุ่ม ตัวอย่างเป็นนักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษาในมหาวิทยาลัยของรัฐในเขตกรุงเทพมหานคร จำนวน 372 คน ได้มาจากการสุ่มตัวอย่างแบบชั้นภูมิ ผลการวิจัยพบว่า นักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยของรัฐในเขตกรุงเทพมหานครใช้สื่อสิ่งพิมพ์มากกว่าสื่ออิเล็กทรอนิกส์สำหรับ ประกอบการศึกษา ค้นคว้าและการทำวิทยานิพนธ์ วัสดุสารนิเทศที่มีการใช้มากที่สุดคือ หนังสือ ทั่วไปภาษาไทย และฐานข้อมูลซีดีรอม (DAO) โดยใช้เครื่องคอมพิวเตอร์สืบค้นข้อมูลของ ห้องสมุด (OPAC) เป็นเครื่องมือช่วยในการเข้าถึงและการค้นคืนสารนิเทศ ส่วนปัญหาและ อุปสรรคในการใช้สารนิเทศเพื่อการศึกษา ค้นคว้าและการทำวิทยานิพนธ์ โดยรวมอยู่ในระดับปาน กลาง ซึ่งปัญหาและอุปสรรคในการใช้วัสดุสารนิเทศจัดเรียงตามลำดับวัสดุสารนิเทศจากมากไป น้อยคือ วารสาร หนังสือทั่วไป สิ่งพิมพ์รัฐบาล ฐานข้อมูล ซีดีรอม ฐานข้อมูลออนไลน์ วิทยานิพนธ์ และหนังสืออ้างอิง โดยที่นักศึกษาระดับปริญญาเอกมีสภาพการใช้สารนิเทศมากกว่า นักศึกษาระดับปริญญาโท นักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษาที่ศึกษาในสาขาวิชาต่างกันมีการใช้ สารนิเทศที่ไม่แตกต่างกัน และนักศึกษาที่มีประสบการณ์ในการใช้ห้องสมุดและศูนย์สารนิเทศ มากกว่า 11 ปีใช้สารนิเทศมากกว่านักศึกษาที่มีประสบการณ์น้อยกว่า นักศึกษาระดับปริญญาเอก ประสบปัญหาและอุปสรรคในการใช้สารนิเทศเพื่อการศึกษา ค้นคว้าและการทำวิทยานิพนธ์ มากกว่านักศึกษาระดับปริญญาโท นักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษาที่ศึกษาในสาขาวิชาต่างกันไม่ ความแตกต่างกันของปัญหาและอุปสรรคในการใช้สารนิเทศและนักศึกษาที่มีประสบการณ์ในการ ใช้ห้องสมุดและศูนย์สารนิเทศมากกว่า 11 ปี ประสบปัญหาและอุปสรรคในการใช้สารนิเทศ มากกว่านักศึกษามีประสบการณ์น้อยกว่า

อมรรัตน์ เชาวลิต (2541: 113) ได้ศึกษาความพึงพอใจของนักศึกษาระดับ มหบัณฑิตต่อระบบการจัดบริการสารนิเทศของสำนักหอสมุดมหาวิทยาลัยเกริก โดยมี วัตถุประสงค์เพื่อการศึกษาสภาพการใช้บริการของห้องสมุด ความพึงพอใจของนักศึกษาระดับ มหบัณฑิตต่อระบบการจัดบริการสารนิเทศ ใช้แบบสอบถามแก่นักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา

จำนวน 325 คน ใช้สถิติการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว ในการทดสอบสมมติฐาน ผลการวิจัยพบว่า นักศึกษาส่วนใหญ่เคยใช้ห้องสมุดมีภูมิหลังในการใช้ห้องสมุด โดยเรียนรู้จากการเรียนในระดับปริญญาตรี และมีวัตถุประสงค์ในการใช้ห้องสมุดเพื่ออ่านหนังสือ เพื่อหาข้อมูลประกอบการเขียนรายงาน เพื่อทำการบ้าน ประเภทสิ่งพิมพ์ที่ใช้มาก คือ หนังสือตำรา หนังสืออ้างอิง วิทยานิพนธ์ และใช้บัตรรายการ บัตรบรรณานุกรมต่าง ๆ เป็นเครื่องมือช่วยค้นสารสนเทศ นอกจากนี้การใช้ห้องสมุดมหาวิทยาลัยเอริกแล้วยังพบว่า นักศึกษานิยมใช้แหล่งสารสนเทศอื่นนอกมหาวิทยาลัย สำหรับผลการเปรียบเทียบความพึงพอใจต่อระบบการจัดบริการสารนิเทศ โดยจำแนกตามเพศ อายุ อาชีพ พบว่า อายุ มีความแตกต่างกันในด้านการให้บริการและด้านพฤติกรรมผู้ให้บริการ ส่วนด้านทรัพยากรสารนิเทศไม่พบความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

ประกาศรี ศรีโน (2543: 115) ได้ศึกษาการใช้บริการอินเทอร์เน็ตของศูนย์เทคโนโลยีสารสนเทศ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ของนักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา เพื่อการศึกษา ค้นคว้า โดยมีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาการใช้บริการอินเทอร์เน็ตเพื่อการศึกษา ค้นคว้าของนักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษาในแต่ละกลุ่มสาขาวิชา และศึกษาสาเหตุที่นักศึกษาใช้บริการอินเทอร์เน็ตเพื่อศึกษาน้อย ลักษณะการวิจัยเป็นการวิจัยเชิงสำรวจ โดยใช้แบบสอบถามในการเก็บรวบรวมข้อมูลกับนักศึกษาระดับปริญญาโทจำนวน 565 คน แบ่งออกเป็น 3 กลุ่มคือ กลุ่มสาขาวิชามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ กลุ่มสาขาวิชาวิทยาศาสตร์เทคโนโลยี และกลุ่มสาขาวิชาวิทยาศาสตร์สุขภาพ การเสนอข้อมูลด้วยสถิติเชิงพรรณนา และทดสอบสมมติฐานด้วยการทดสอบแบบไคสแควร์ ผลการวิจัยพบว่า นักศึกษากลุ่มสาขาวิชามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ใช้บริการอินเทอร์เน็ตในการศึกษาค้นคว้าน้อยกว่ากลุ่มสาขาวิชาวิทยาศาสตร์เทคโนโลยี และกลุ่มสาขาวิชาวิทยาศาสตร์สุขภาพ สาเหตุเนื่องจาก นักศึกษามีปัญหาความไม่เชี่ยวชาญในภาษาต่างประเทศ ความจำกัดของระดับความสามารถในการใช้คอมพิวเตอร์ ไม่ทราบแหล่งข้อมูลบนอินเทอร์เน็ต

เนาวรัตน์ ปัญญางาม (2543: บทคัดย่อ) ทำการศึกษาเรื่องการตอบสนองความต้องการของผู้ใช้ที่มีต่อการสืบค้นสารสนเทศแบบออนไลน์ของหอสมุดแห่งชาติ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการตอบสนองความต้องการของผู้ใช้ที่มีต่อการสืบค้นสารสนเทศแบบออนไลน์ ของหอสมุดแห่งชาติ กลุ่มตัวอย่างคือ นักเรียน นักศึกษา ประชาชน จำนวน 375 คน ผลการวิจัยพบว่า ระบบสืบค้นสารสนเทศแบบออนไลน์สามารถตอบสนองความต้องการของผู้ใช้ในระดับมาก คือ การ

แสดงรายการแบบสมบูรณ าระดับปานกลาง ได้แก่ การช่วยเหลือของระบบเกี่ยวกับการขอ คำอธิบายเพิ่มเติม การกลับสู่หน้าจอเมนูหลักโดยใช้ตัวเลือกที่ปรากฏด้านล่างของจอภาพ การใช้ งานง่าย และรวดเร็วในการสืบค้นและแสดงรายการต่างๆ แบบสมบูรณ าระดับน้อยที่สุด ได้แก่ การใช้วิธีสืบค้นแบบตรรกะบูลีน การแสดงประเภทของสิ่งพิมพ์ การใช้แนวทางในการสืบค้นที่ ระบบนำเสนอ 12 แนวทาง และการแสดงรายการหัวเรื่องหลัก

ลัดดา โกรติ (2544: บทคัดย่อ) ทำการวิจัยเรื่อง การใช้อินเทอร์เน็ตในการเข้าถึง แหล่งสารสนเทศของคณาจารย์และนักศึกษาของมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี มีวัตถุประสงค์ การวิจัยเพื่อศึกษาการใช้อินเทอร์เน็ตในการเข้าถึงสารสนเทศของอาจารย์ นักศึกษบัณฑิตศึกษา และนักศึกษปริญาตรีของมหาวิทยาลัย กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยคือ อาจารย์ นักศึกษา บัณฑิตศึกษา และนักศึกษปริญาตรีของมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี จำนวน 783 คน เครื่องมือที่ใช้รวบรวมข้อมูลคือ แบบสอบถาม ผลการวิจัยพบว่า ในส่วนของนักศึกษา บัณฑิตศึกษา มีประสบการณ์ในการใช้ อินเทอร์เน็ตมากกว่า 5 ปี ร้อยละ 31.6 ศึกษาการใช้ อินเทอร์เน็ตจากหน้าจอคอมพิวเตอร์ จากเพื่อนร่วมงานและจากเอกสาร มีการใช้เว็บไซต์บน อินเทอร์เน็ต และไปรษณีย์อิเล็กทรอนิกส์ในระดับมากที่สุด โดยมีวัตถุประสงค์เพื่องานวิชาการ มากที่สุด สถานที่ที่ใช้คือ ห้องปฏิบัติการสาขาวิชา ศูนย์บรรณสารและสื่อการศึกษา สำหรับด้าน ลักษณะของสารสนเทศที่ใช้อันดับแรกได้แก่ ใช้สารสนเทศเกี่ยวกับการศึกษาวิชาการและความรู้ รองลงมาคือ ข่าวสารต่าง ๆ แหล่งสารสนเทศที่ผู้ใช้เข้าถึงระดับมาก คือ ศูนย์บรรณสารและ สื่อการศึกษา หน่วยงานภาครัฐและเอกชน สารสนเทศที่ได้พบว่าตรงกับความต้องการใช้ในระดับ มาก เครื่องมือช่วยค้นที่ใช้มากคือ Yahoo และ Google โดยส่วนใหญ่จะใช้สารสนเทศฉบับเต็ม การจัดเก็บสารสนเทศที่ค้นได้ส่วนมากใช้การอ่านผลลัพธ์บนหน้าจอและสิ่งพิมพ์ ด้านความคิดเห็น เกี่ยวกับประโยชน์ด้านต่างๆ ของอินเทอร์เน็ต พบว่า อินเทอร์เน็ตมีประโยชน์ด้านการสื่อสาร การ แก้ปัญหาสารสนเทศไม่มีในห้องสมุด ช่วยเพิ่มพูนทักษะการใช้ภาษา ปัญหาอุปสรรค พบว่า สารสนเทศมีมากเกินไป การโหลดข้อมูลช้าต้องใช้เวลาในการเลือกแหล่งสารสนเทศ ปัญหา ด้านฮาร์ดแวร์ ได้แก่ สมรรถนะของเครื่องคอมพิวเตอร์ ด้านซอฟต์แวร์ไม่ทันสมัย ด้านเครือข่าย ช้า ขัดข้องบ่อย และด้านการบริการ เครื่องคอมพิวเตอร์ไม่เพียงพอ ควรเพิ่มสถานที่ และขยายเวลา เปิดและเวลาให้บริการ

จันทร์เพ็ญ สิงหนุต (2544: 97) ทำการศึกษาพฤติกรรมการใช้สารสนเทศของ นักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยรามคำแหง มีวัตถุประสงค์ของการวิจัยเพื่อศึกษา

พฤติกรรมการใช้สารสนเทศของนักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยรามคำแหง เพื่อเปรียบเทียบพฤติกรรมการใช้สารสนเทศของนักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยรามคำแหง และเพื่อศึกษาปัญหาและอุปสรรคในการใช้สารสนเทศของนักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยรามคำแหง ผลการวิจัยพบว่า สภาพการใช้สารสนเทศของนักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยรามคำแหง ส่วนใหญ่มีวัตถุประสงค์ในการใช้สารสนเทศเพื่อประกอบการเรียนมากที่สุด มีความถี่ของการใช้สารสนเทศส่วนใหญ่ 2-4 ครั้งต่อสัปดาห์ มีความต้องการสารสนเทศที่เป็นภาษาไทยมากที่สุด ซึ่งมีอายุสารสนเทศส่วนใหญ่ 1-3 ปี ด้านประสบการณ์ส่วนใหญ่กลุ่มตัวอย่างมีประสบการณ์ในการใช้ห้องสมุด 1-5 ปี ส่วนพฤติกรรมการใช้สารสนเทศของนักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยรามคำแหง พบว่า มีพฤติกรรมการใช้สารสนเทศในด้านประเภทของสารสนเทศ ได้แก่ วัสดุตีพิมพ์ในระดับมาก ได้แก่ หนังสือตำราวิชาการ สิ่งพิมพ์รัฐบาล วารสารวิชาการ และหนังสือพิมพ์ และที่อยู่ในระดับน้อยคือ นามานุกรม ส่วนสารสนเทศประเภทวัสดุไม่ตีพิมพ์ หรือไอทีคนวัสดุ มีพฤติกรรมการใช้อยู่ในระดับน้อย ขณะเดียวกัน เครื่องมือที่ใช้ค้นหาสารสนเทศ ส่วนใหญ่อยู่ในระดับปานกลางเกี่ยวกับการใช้บัตรรายการ บรรณานุกรม ดรรชนีวารสาร บทคัดย่อ สารระสังเขป และอินเทอร์เน็ต และเครื่องมือที่ใช้ค้นหาสารสนเทศในกลุ่มประเภทฐานข้อมูลต่าง ๆ มีพฤติกรรมการใช้ในระดับปานกลาง แหล่งสารสนเทศ พบว่านักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยรามคำแหงมีพฤติกรรมใช้แหล่งสารสนเทศในระดับปานกลาง ได้แก่ สำนักหอสมุดกลาง ห้องสมุดคณะ และเพื่อน ผู้ร่วมงาน อาจารย์ บุคลากร ผู้เชี่ยวชาญภายในและภายนอกมหาวิทยาลัย ตลอดจนแหล่งสารสนเทศภายนอกมหาวิทยาลัย เช่น ศูนย์สารสนเทศอื่น ๆ เป็นต้น

ฐาปนี สีเฉลียว (2544: บทคัดย่อ) ได้ศึกษาถึงสภาพและปัญหาการใช้สารสนเทศทางการศึกษาจากอินเทอร์เน็ต ของอาจารย์ นิสิต นักศึกษา มหาวิทยาลัยของรัฐภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยเป็นการศึกษาถึงสภาพและเปรียบเทียบปัญหาการใช้สารสนเทศทางการศึกษาจากอินเทอร์เน็ต ของอาจารย์ นิสิต นักศึกษา จำนวน 330 คน จากมหาวิทยาลัยของรัฐภาคตะวันออกเฉียงเหนือ 4 แห่ง คือ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม มหาวิทยาลัยขอนแก่น มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี และมหาวิทยาลัยอุบลราชธานี วิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และ t-test ผลการวิจัยพบว่า นักศึกษามีสภาพการใช้สารสนเทศทางการศึกษาจากอินเทอร์เน็ต โดยรวมและรายด้าน 2 ด้าน คือ ด้านแหล่งสารสนเทศและด้านวัตถุประสงค์ที่ใช้สารสนเทศอยู่ในระดับปานกลาง และมีปัญหาในการใช้สารสนเทศโดยรวมและรายด้านอยู่ใน

ระดับปานกลาง สำหรับนักศึกษาที่สังกัดกลุ่มวิชาต่างกัน มีสภาพการใช้สารสนเทศโดยรวมไม่แตกต่างกัน แต่นิสิต นักศึกษากลุ่มวิชาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีมีสภาพการใช้ด้านแหล่งสารสนเทศจากอินเทอร์เน็ตมากกว่านิสิต นักศึกษากลุ่มมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 และมีปัญหาการใช้สารสนเทศไม่แตกต่างกันในกลุ่มวิชาวิทยาศาสตร์ขณะที่กลุ่มวิชามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

นพลักษณ์ ทองศาสตร์ (2545: บทคัดย่อ) ได้ศึกษาการใช้ทรัพยากรสารสนเทศของนักศึกษาปริญญาโท มหาวิทยาลัยรามคำแหง สาขาวิทยบริการเฉลิมพระเกียรติ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความต้องการและปัญหาการใช้ทรัพยากรสารสนเทศของนักศึกษาปริญญาโท มหาวิทยาลัยรามคำแหง ใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการวิจัย กับนักศึกษา จำนวน 712 คน ผลการวิจัยพบว่า นักศึกษามีความต้องการใช้ทรัพยากรสารสนเทศใกล้เคียงกันคือต้องการสารสนเทศประเภทสื่อสิ่งพิมพ์เพื่อทำรายงาน สารนิพนธ์ วิทยานิพนธ์มากที่สุด วิธีการค้นหาสารสนเทศจำนวนสูงสุดคือเดินดูตามชั้นหนังสือ การค้นเนื้อหาเพื่อให้เข้าใจในสาระสำคัญมีมากที่สุด ด้านความคิดเห็น พบว่า นักศึกษาเห็นว่าสารสนเทศมีความสำคัญและจำเป็นต่อการเรียนมากแหล่งสารสนเทศที่ใช้ส่วนใหญ่ใช้แหล่งสารสนเทศภายนอกสถาบันการศึกษา ประเภทของทรัพยากรสารสนเทศที่ต้องการใช้โดยรวมในระดับมากที่สุดคือ หนังสือตำราทางวิชาการ หนังสือประกอบตำราเรียน หนังสืออ้างอิง รายงานการวิจัย สิ่งพิมพ์รัฐบาล วิทยานิพนธ์ และวารสารทางวิชาการภาษาไทย บริการที่นักศึกษาต้องการได้จากแหล่งสารสนเทศมากที่สุดคือ บริการตอบคำถามช่วยค้นสารสนเทศ บริการอินเทอร์เน็ตค้นหาสารสนเทศจากเว็บไซต์ต่าง ๆ บริการฐานข้อมูลสำเร็จรูป CD-ROM และบริการฐานข้อมูลออนไลน์ ปัญหาการใช้ทรัพยากรสารสนเทศห้องสมุดสาขาวิทยบริการ พบในระดับมากที่สุดคือ หนังสือใหม่ออกบริการล่าช้า หนังสือชื่อเรื่องที่ต้องการมีน้อย จำนวนคอมพิวเตอร์ที่ให้บริการมีไม่เพียงพอ และวารสารทางวิชาการมีน้อย

อำไพ ศิริบุญพงศ์ (2546: บทคัดย่อ) ทำการวิจัยเรื่อง ความต้องการใช้สารสนเทศของนักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา ในสำนักหอสมุดกลาง มหาวิทยาลัยรามคำแหง มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความต้องการใช้และปัญหาการใช้สารสนเทศของนักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา กลุ่มตัวอย่างคือ นักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษาที่ลงทะเบียน ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2544 ณ มหาวิทยาลัยรามคำแหง หัวหมาก จำนวน 305 คน ผลการวิจัย พบว่า นักศึกษาใช้สารสนเทศในสาขาวิชาการศึกษา และสังคมวิทยา มากที่สุด ประเภทของสารสนเทศ นักศึกษาต้องการใช้สื่อ

สิ่งพิมพ์และวัสดุไม่ตีพิมพ์โดยรวมในระดับปานกลาง ต้องการใช้อิเล็กทรอนิกส์โดยรวมอยู่ในระดับน้อย

สุภาพร เอียบสกุล (2546:112-113) ได้ทำการศึกษาเกี่ยวกับการใช้สารสนเทศบนเครือข่ายอินเทอร์เน็ตของนักศึกษาระดับปริญญาโท คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยของรัฐในกรุงเทพมหานคร มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการใช้บริการสารสนเทศบนเครือข่ายอินเทอร์เน็ต ของนักศึกษาในด้านวัตถุประสงค์ ภาษาที่ใช้ วิธีการเข้าถึง ความถี่ สถานที่เข้าใช้และกลุ่มของบริการสารสนเทศบนเครือข่ายอินเทอร์เน็ต เพื่อเปรียบเทียบการใช้สารสนเทศบนเครือข่ายอินเทอร์เน็ตของนักศึกษา จำแนกตาม เพศ อายุ และกลุ่มสาขาวิชาและเพื่อศึกษาปัญหาและอุปสรรคในการใช้สารสนเทศบนเครือข่ายอินเทอร์เน็ต กลุ่มตัวอย่างคือ นักศึกษาระดับปริญญาโท คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยของรัฐในกรุงเทพมหานคร จำนวน 399 คน ใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการวิจัย ผลการวิจัยพบว่า นักศึกษาส่วนใหญ่ใช้บริการสารสนเทศบนเครือข่ายอินเทอร์เน็ต โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อติดตามข่าวสาร เพื่อประกอบการเรียนการสอน ใช้ไปรษณีย์อิเล็กทรอนิกส์ และใช้เพื่อแลกเปลี่ยนสารสนเทศจากกลุ่มที่สนใจในระดับมาก สถานที่ใช้ส่วนใหญ่ นักศึกษาใช้จากที่บ้านในระดับปานกลาง และในอนาคตคาดว่าจะใช้ ห้องสมุดอิเล็กทรอนิกส์ เป็นสถานที่ใช้อินเทอร์เน็ตในระดับมาก ด้านบริการสารสนเทศบนเครือข่ายอินเทอร์เน็ต พบว่า นักศึกษาใช้ไปรษณีย์อิเล็กทรอนิกส์ในระดับมาก ใช้บริการเว็บไซต์ให้บริการค้นหาข้อมูลและเว็บท่า Library resource กลุ่มข่าว และกระดานข่าว ด้านเนื้อหาสารสนเทศบนเว็บไซต์ พบว่านักศึกษานำเนื้อหาสารสนเทศในหัวข้อการศึกษาในระดับมาก ส่วนใช้เนื้อหาสารสนเทศในหัวข้อสื่อและข่าวสาร คอมพิวเตอร์และอินเทอร์เน็ต ข้อมูลท่องเที่ยว ข้อมูลศิลปะและวัฒนธรรม ข้อมูลสังคมและผู้คน ข้อมูลกีฬาและสุขภาพ ข้อมูลส่วนราชการและองค์การ และข้อมูลสังคมศาสตร์ในระดับปานกลาง

ธนิศา สุขขารมย์ (2547: 79) ได้ศึกษาเกี่ยวกับการใช้สารสนเทศในการกำหนดหัวข้อและจัดทำเค้าโครงวิทยานิพนธ์ของนิสิตระดับบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการกำหนดหัวข้อวิทยานิพนธ์ การใช้สารสนเทศและเปรียบเทียบการใช้สารสนเทศในการจัดทำเค้าโครงวิทยานิพนธ์ของนิสิตระดับบัณฑิตศึกษา ใช้แบบสอบถามจำนวน 298 ชุด กับนักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ภาคปกติที่ผ่านการอนุมัติเค้าโครงวิทยานิพนธ์จากบัณฑิตวิทยาลัย ประจำปีการศึกษา 2543-2545 ผลการวิจัยพบว่า นิสิตส่วนใหญ่ได้แนวคิดเพื่อนำมากำหนดเป็นหัวข้อวิทยานิพนธ์เมื่อศึกษาอยู่ในชั้นปีที่ 2 แหล่งที่ก่อให้เกิดแนวคิดเพื่อนำมากำหนดเป็นหัวข้อวิทยานิพนธ์คือ ความ

สนใจของตัวนิสิตเอง และช่วงเวลาที่นิสิตนำแนวคิดที่ได้มากำหนดเป็นหัวข้อปริญญาานิพนธ์ใช้ระยะเวลา 3 เดือน บุคคลที่นิสิตส่วนใหญ่ได้ไปขอความรู้ ข้อมูล คำแนะนำ ฯลฯ ในการกำหนดหัวข้อปริญญาานิพนธ์คือ อาจารย์ที่ปรึกษาในการควบคุมปริญญาานิพนธ์ ส่วนเกณฑ์ที่นิสิตใช้ในการกำหนดหัวข้อปริญญาานิพนธ์คือ ผลการวิจัยจะเป็นประโยชน์ในการประยุกต์เพื่อใช้แก้ปัญหา ด้านอื่น ๆ ต่อไปได้ สารสนเทศสำคัญที่นิสิตนำมาใช้เพื่อกำหนดเป็นกรอบแนวคิดคือ ปริญญาานิพนธ์ในสาขาวิชาที่เกี่ยวข้อง ส่วนความรู้พื้นฐานที่จำเป็นสำหรับการทำปริญญาานิพนธ์ ส่วนใหญ่นำความรู้มาจากการเรียนรายวิชาในหลักสูตร จากประสบการณ์การทำงานหรือนำความรู้ที่เคยศึกษามาในระดับปริญญาตรี และศึกษาค้นคว้าเพิ่มเติมด้วยตนเอง สำหรับการชี้แหล่งสารสนเทศในการจัดทำเค้าโครงปริญญาานิพนธ์ พบว่า แหล่งสารสนเทศประเภทสถาบันที่นิสิตใช้ ได้แก่ สำนักหอสมุดกลาง มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ในระดับมากที่สุด แหล่งสารสนเทศประเภทบุคคลใช้มากที่สุดคือ อาจารย์ที่ปรึกษาในการควบคุมปริญญาานิพนธ์โดยมีการให้อยู่ในระดับมาตรฐานข้อมูลที่นิสิตใช้ส่วนใหญ่คือ ฐานข้อมูลบนอินเทอร์เน็ต ในระดับปานกลาง วัสดุสารสนเทศที่นิสิตส่วนใหญ่ใช้คือ ตำราภาษาไทยในสาขาวิชาและที่เกี่ยวข้อง โดยมีการให้อยู่ในระดับมาก ส่วนเครื่องมือช่วยค้นหาสารสนเทศส่วนใหญ่นิสิตใช้การค้นหาสารสนเทศจากรายการอ้างอิงหรือบรรณานุกรมที่พบในสิ่งพิมพ์ในสาขาวิชาโดยมีการให้อยู่ในระดับมาก

7.2 งานวิจัยต่างประเทศ

ไลยา (Lya 1996: 129-132) ได้ศึกษาวิเคราะห์การอ้างถึงวิทยานิพนธ์ในระดับปริญญาเอกสาขาการศึกษา มหาวิทยาลัยไมด์กูรี (Maiduguri University) ประเทศไนจีเรีย จำนวน 56 เล่ม โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาประเภทของสิ่งพิมพ์ที่ได้รับการอ้างถึงมากที่สุด ผลการวิจัยพบว่า ประเภทสิ่งพิมพ์ที่นักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษาในสาขาวิชาการศึกษาใช้ในการอ้างถึงคือ ตำราวิชาการเพื่อเขียนวิทยานิพนธ์มากกว่าวัสดุสารสนเทศประเภทอื่นๆ และผลการวิจัยมีข้อเสนอแนะว่าควรนำวารสารด้านการศึกษามาจัดเรียงบนชั้นเพื่อให้นักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษาสามารถค้นหาได้

ซูบระแมนยัน (Subrahmanyam 1983: 200-204) ได้ศึกษาพฤติกรรมการค้นหาสารสนเทศของนักศึกษาปริญญาเอกที่กำลังทำวิทยานิพนธ์ ในสาขาสังคมศาสตร์ของมหาวิทยาลัย Sri Venkateswara เมือง Tirupati โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้เข้าใจแหล่งของสารสนเทศที่แตกต่างกันที่นักศึกษาปริญญาเอกทางสังคมศาสตร์ใช้ในการรวบรวมสารสนเทศที่

เป็นประโยชน์ในงานวิจัยของเขา เพื่อให้เข้าใจการขยายการใช้บริการที่เสนอโดยห้องสมุด และเพื่อทราบแนวความคิดของนักวิจัย แล้วนำมาปรับปรุงบริการของห้องสมุด กลุ่มตัวอย่างที่เลือกมาจากทุกสาขาวิชาทางสังคมศาสตร์ 32 คน จะถูกสัมภาษณ์ถึงการเลือกหัวข้อ การรวบรวมวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง วิธีเข้าถึงสารสนเทศ การใช้บริการห้องสมุดและแนวความคิดสำหรับการพัฒนาระบบที่เป็นอยู่ในปัจจุบันของบริการห้องสมุด ผลการวิจัยพบว่า นักศึกษาส่วนใหญ่เลือกหัวข้อจากคำแนะนำของอาจารย์ที่ปรึกษา นอกจากนั้นเลือกหัวข้อด้วยตนเอง โดยพิจารณาถึงการรวบรวมวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องก่อน นักศึกษาร้อยละ 53.0 อ่านวรรณกรรมในเชิงความรู้เพื่อให้เกิดความรู้พื้นฐานและการอ้างอิงที่เกี่ยวข้อง โดยใช้วิทยานิพนธ์ในการศึกษาค้นคว้าในระดับมากที่สุด ขณะที่ใช้วารสาร สารสังเขปและดรรชนีในระดับน้อย และใช้แหล่งสารสนเทศประเภทบุคคล เช่น อาจารย์ ผู้เชี่ยวชาญ เพื่อนนักศึกษาร่วมสถาบัน เป็นแหล่งสารสนเทศที่สำคัญในการศึกษาอีกแหล่งหนึ่ง ในการเข้าถึงสารสนเทศ นักศึกษาร้อยละ 59.0 ใช้รายการบัตรเรื่องในการเข้าถึงสารสนเทศและร้อยละ 41.0 จะไปที่คั่นหนังสือและคั่นหาวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องที่ชั้นหนังสือโดยตรง

บอนซิริ (Bonzi 2002: Abstracts) ได้ศึกษาเกณฑ์ที่ระบุถึงคุณลักษณะของผู้ใช้และคุณลักษณะของเอกสารในการค้นคืนสารสนเทศในอนาคต โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาถึงเกณฑ์ในการอ้างอิงโดยการประเมินค่าการใช้สารสนเทศเกี่ยวกับสภาพความต้องการในการใช้สารสนเทศ และเพื่อให้ผู้ใช้ได้คาดคะเนถึง คุณลักษณะของเอกสารว่ามีอยู่ตามเกณฑ์หรือไม่มีอยู่ตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้ ซึ่งการวิจัยนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อสร้างความเข้าใจในเรื่องเกี่ยวกับการคาดคะเนจะตรงกับความต้องการด้วยหรือไม่ และเพื่อเป็นพื้นฐานในเรื่องของความคิดรวบยอดในการออกแบบ และการประเมินระบบการค้นคืนสารสนเทศเป็นการวิจัยเกี่ยวกับการสำรวจ โดยวิธีการสัมภาษณ์ผู้ใช้คือ นักศึกษาระดับปริญญาตรีและนักศึกษาระดับปริญญาโท ในสถาบันการศึกษาของรัฐ ในด้านพฤติกรรมแสวงหาสารสนเทศและสภาพการใช้สารสนเทศที่แท้จริง ผลการศึกษา พบว่า 1) เกณฑ์ที่ระบุถึงคุณลักษณะของเอกสาร ได้แก่ ชื่อผู้แต่ง สถานที่พิมพ์ ปีที่พิมพ์ ระยะเวลา ความถี่ในการใช้ 2) เกณฑ์ที่ระบุถึงคุณลักษณะของผู้ใช้เอกสาร ได้แก่ ความสำคัญของสารนิเทศของเอกสาร การกำหนดแหล่งสารสนเทศในการตอบคำถาม 3) คุณลักษณะของแต่ละบุคคลที่ใช้เอกสาร ได้แก่ ข้อตกลงเกี่ยวกับเอกสารในการเตรียมสารสนเทศและสภาพส่วนบุคคล เช่น เวลาในการปฏิบัติงานของผู้ใช้

เนสเซอร์ (Nasser 2004: 315-320) ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง ความต้องการสารสนเทศของนักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษาจากแหล่งสารสนเทศอิเล็กทรอนิกส์ในซาอุดีอาระเบีย โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความต้องการใช้สารสนเทศจากห้องสมุดอิเล็กทรอนิกส์ในมหาวิทยาลัย ตัวแปรในการวิจัยได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา สาขาเอก ทักษะการใช้ภาษาอังกฤษ ประสบการณ์การใช้อินเทอร์เน็ตและความรู้ที่ได้จากมหาวิทยาลัย มีกลุ่มตัวอย่าง 480 คน พื้นที่วิจัย คือ มหาวิทยาลัย Umm Al-qura University , King Soud University, and King Fahad University โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป SPSS ในการวิเคราะห์ข้อมูล สถิติที่ใช้วิเคราะห์คือ สถิติเชิงพรรณนาและสถิติอ้างอิงผลการวิจัยพบว่า นักศึกษาครึ่งหนึ่ง มีความต้องการสารสนเทศจากห้องสมุดอิเล็กทรอนิกส์ และมีนักศึกษาอีกครึ่งหนึ่งมีความต้องการสารสนเทศจากห้องเรียนซึ่งในจำนวนนี้พบว่าร้อยละ 61.1 มีความต้องการสารสนเทศเพื่อทำวิทยานิพนธ์ ร้อยละ 59.8 ต้องการสารสนเทศในเรื่องอื่น ๆ ซึ่งมีเพียงร้อยละ 18.4 ต้องการสารสนเทศเพื่อนำเสนอผลงาน และร้อยละ 8.6 ต้องสารสนเทศอื่น ๆ ซึ่งไม่เกี่ยวกับการศึกษา และทำการทดสอบความแตกต่างระหว่างทักษะการใช้ภาษาอังกฤษ สาขาเอกกับปริมาณการใช้ และการเข้าถึงสารสนเทศโดยใช้สถิติ Anova พบว่า มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ สำหรับปัญหาอุปสรรคในการใช้สารสนเทศพบว่า ส่วนใหญ่ การบริการของบรรณารักษ์ไม่เพียงพอ วัสดุอุปกรณ์คอมพิวเตอร์ไม่เพียงพอในการให้บริการ

ไซมอน (Simon 1995: Abstracts) ได้ศึกษาเทคนิคในการแสวงหาสารสนเทศ ความแตกต่างในกลยุทธ์ของการรับรู้ และพฤติกรรมในการแสวงหาสารสนเทศ ของนักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษามหาวิทยาลัยของรัฐ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อทดสอบกลยุทธ์ในการค้นหาสารสนเทศของนักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษาเพื่อศึกษานักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษาประสบผลสำเร็จในการค้นหาสารสนเทศจากการแนะนำของบรรณารักษ์อย่างไร และเพื่อให้ให้นักศึกษาได้สรุปและอภิปรายเกี่ยวกับประเภทของสารสนเทศ วิธีการศึกษา โดยการออกแบบสอบถามแก่นักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษาของมหาวิทยาลัยเวเนซุเอลา จำนวน 112 คน ซึ่งเป็นนักศึกษาที่มีความรับผิดชอบสูงและมีความพร้อมในการค้นหาสารสนเทศ ซึ่งได้รับการเรียนรู้เกี่ยวกับเทคนิคและวิธีการในการค้นหาสารสนเทศจากบรรณารักษ์ ผลการวิจัยพบว่า ความต้องการของนักศึกษาที่กำลังทำวิจัยคือ ต้องการให้ห้องสมุดรวบรวมสารสนเทศทางด้านกฎหมาย และทางด้านวิศวกรรมให้มากกว่าสารสนเทศอื่นๆ และหัวข้อคำที่สมบูรณ์ยิ่งขึ้น คือ ก่อนและหลังออกแบบสอบถาม ควรทำตารางรายงานในระหว่างการค้นหาสารสนเทศ ข้อมูลที่รวบรวมได้ จะเปลี่ยนแปลงในรูปของเส้นกราฟ ซึ่ง

ขึ้นอยู่กับความสำคัญของหัวเรื่อง ความรู้และประสบการณ์ในการค้นหา ระยะเวลา การกำหนดรูปแบบสอบถาม และกลยุทธ์ในการค้นหาสารสนเทศ ในระหว่างการศึกษพบว่า นักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษาควรพิจารณาและทำการสำรวจห้องสมุด ซึ่งเป็นแหล่งความรู้ในการค้นหาฐานข้อมูล นักศึกษาส่วนใหญ่ต้องการผลการสืบค้นสารสนเทศที่ให้ข้อมูลครบถ้วนตรงตามต้นฉบับ และไม่ต้องการผลการสืบค้นที่เป็นเพียงบรรณานุกรม และเนื้อหาโดยสรุปเท่านั้น และต้องการให้มีบริการยืมระหว่างห้องสมุดเพราะเป็นสิ่งที่มีความจำเป็นในการทำวิจัย

ลิว (Lui 2005: 583-592) ได้ศึกษาการเปรียบเทียบการใช้สื่อสิ่งพิมพ์กับสื่ออิเล็กทรอนิกส์ของนักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา จากมหาวิทยาลัยซาน โฮเซ (San Jose State University) สหรัฐอเมริกา โดยการสุ่มตัวอย่างนักศึกษาจากหลายสาขาวิชา ใช้แบบสอบถามเก็บรวบรวมข้อมูลจำนวน 133 ชุด ประกอบด้วยนักศึกษาศาสตรบัณฑิตศาสตร์ จำนวน 42 ชุด สาขาบริหารธุรกิจ จำนวน 33 ชุด สาขาคอมพิวเตอร์ จำนวน 35 และสาขาสังคมศาสตร์ จำนวน 23 ชุด ผลการวิจัยพบว่า นักศึกษาส่วนใหญ่ใช้แหล่งสารสนเทศครั้งแรกในการศึกษา ใช้ห้องสมุดออนไลน์สูงสุด ร้อยละ 51.9 รองลงมาใช้แหล่งสารสนเทศบนอินเทอร์เน็ตร้อยละ 28.6 ใช้ห้องสมุดประเภทวารสารและหนังสือ ร้อยละ 15.8 ส่วนใหญ่นักศึกษาใช้สื่ออิเล็กทรอนิกส์ ร้อยละ 84.2 และนักศึกษารับประทานสารสนเทศแบบออนไลน์เป็นบางครั้ง และอ่านแบบออนไลน์ ในสัดส่วนใกล้เคียงกัน ร้อยละ 39.1 และ 33.8 ส่วนผลการวิจัยเกี่ยวกับนักศึกษที่ใช้สารสนเทศจากห้องสมุดแบบดั้งเดิมกับห้องสมุดอิเล็กทรอนิกส์ พบว่า ส่วนใหญ่นักศึกษาใช้ห้องสมุดอิเล็กทรอนิกส์ ร้อยละ 85.7 และใช้ ห้องสมุดแบบดั้งเดิมร้อยละ 75.9

บาร์เรต (Barrett 2005: 324-331) ได้ทำการวิจัยเรื่อง พฤติกรรมการแสวงหาสารสนเทศของนักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษาศาขามนุษยศาสตร์ (The Information-Seeking Habits of Graduate Student Researchers in the Humanities) ถึงรูปแบบการแสวงหาสารสนเทศของความแตกต่างจากกลุ่มคณาจารย์และนักศึกษาระดับปริญญาตรี กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการทำวิจัยคือนักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษาศาขามนุษยศาสตร์ จำนวน 10 คน ที่มหาวิทยาลัยเวสเทิร์นออนแทรีโอ (University of Western Ontario) วิธีการวิจัยเป็นการสัมภาษณ์นักศึกษาระหว่างเดือน มิถุนายน – กรกฎาคม 2547 โดยมีข้อคำถาม 5 ข้อคือ 1) ความสะดวกในการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเป็นอย่างไรบ้าง ซึ่งคำถามข้อนี้ถามเพื่อดูว่ากลุ่มตัวอย่างมีวิธีการค้นหาสารสนเทศผ่านทางสื่อเทคโนโลยีเป็นอย่างไร 2) ระหว่างการแสวงหาสารสนเทศติดต่อกับใครบ้าง ในคำถามนี้ถามดูว่ากลุ่มตัวอย่างติดต่อกับบุคคลใดบ่อยที่สุดในระหว่างทำวิจัย 3) แสวงหาสารสนเทศจากแหล่ง

โดบ้าง 4) รูปแบบการค้นหาสารสนเทศเป็นแบบใด และ5) กระบวนการแรกในการเริ่มทำวิจัยมีการแสวงหาสารสนเทศอย่างไร ผลการวิจัยพบว่า ส่วนใหญ่นักศึกษาใช้สื่ออิเล็กทรอนิกส์ในการทำวิจัย ซึ่งใช้วารสารออนไลน์มากที่สุด ใช้เว็บโอแพกเป็นเครื่องมือช่วยค้นหาสารสนเทศจากฐานข้อมูลซีดี-รอม ใช้อินเทอร์เน็ตประเภทโปรแกรมค้นหา(search engines) และเว็บไซต์ต่าง ๆ ในการค้นหาสารสนเทศมากที่สุด สำหรับแหล่งสารสนเทศที่นักศึกษาใช้ส่วนใหญ่ใช้แหล่งสารสนเทศที่หลากหลายเช่น ห้องสมุด ศูนย์สารสนเทศ พิพิธภัณฑน์ ผู้เชี่ยวชาญ อาจารย์ที่ปรึกษา เพื่อนร่วมสถาบันในบางครั้ง และใช้แหล่งสารสนเทศบนอินเทอร์เน็ต เป็นต้น สารสนเทศที่ใช้ส่วนใหญ่ได้แก่ หนังสือ วารสารวิชาการ เทป ซีดี-รอม สำหรับประเด็นการค้นหาสารสนเทศส่วนใหญ่ นักศึกษาจะใช้วิธีค้นหาสารสนเทศให้ได้มากที่สุดแล้วค่อยนำมาพิจารณาเลือกใช้สารสนเทศที่สำคัญเท่านั้น